

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра італійської і французької філології та перекладу

Кваліфікаційна робота
магістра з перекладознавства:
**«ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ПЕРЕДАЧІ ОБРАЗНОСТІ ІТАЛІЙСЬКИХ
ПАРЕМІЙ У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ»**

Студентки групи ММЛІТ 02-23
спеціальність 035 Філологія
спеціалізація 035.052 Романські мови
та літератури (переклад включно), перша –
італійська
освітньо-професійна програма
Сучасні лінгвістичні і перекладознавчі
Студії та міжкультурна комунікація
(італійська мова і друга іноземна мова)
Подоляк Дар'ї Олегівни
науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор
Філоненко Наталія Георгіївна

Допущено до захисту

«__» _____ року

Завідувач кафедри

_____ *Філоненко Н.Г.*

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ ПЕРЕДАЧІ ОБРАЗНОСТІ ІТАЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	6
1.1 Поняття та класифікації італійських паремій у перекладознавчому аспекті.....	6
1.2 Функціонування паремій в італійській та українських мовах.....	11
1.3 Типи і роль образності в італійських пареміях	14
Висновки до 1 розділу	21
РОЗДІЛ 2 МОВНА СПЕЦИФІКА І ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ІТАЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ.....	23
2.1 Лексико-семантичні особливості італійських паремій.....	23
2.2 Стилiстичний потенціал і образність італійських паремій.....	34
2.3 Лінгвокультурний аспект італійських паремій.....	37
Висновки до 2 розділу	44
РОЗДІЛ 3 ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ІТАЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	46
3.1 Функціональні та жанрово-стильові особливості передачі образності італійських паремій в українському перекладі.....	46
3.2 Адаптація образності італійських паремій в українському перекладі як засіб досягнення адекватності.....	54
3.3 Проблеми та виклики українського перекладу образності італійських паремій: прийоми компенсації.....	73
Висновки до 3 розділу	75
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

Перекладацька стратегія перенесення образності італійських паремій в український переклад полягає в культурній взаємодії та збереженні її автентичності. Італійські паремії мають глибоке культурне коріння і відображають особливості менталітету і традицій італійців. Переклад цих паремій українською мовою вимагає збереження їх образів і змісту, що є викликом для перекладачів. Стратегії перекладу образності італійських паремій залежать від наявності відповідних образів у культурі української мови, а також від семантичної точності та емоційної тональності, яку важливо зберегти для автентичного сприйняття в цільовій культурі.

Мовна специфіка і лінгвокультурний вимір італійських паремій відображають національну самобутність і соціокультурні особливості Італії. Переклад паремій є одним з найскладніших і найцікавіших перекладацьких завдань. Паремії, до яких відносяться прислів'я, приказки, афоризми та інші стійкі вислови, відіграють важливу роль у будь-якій мові, оскільки в них закладена народна мудрість, культурні цінності та світогляд. Особливо цікаві паремії італійської мови, які, завдяки багатій історії та культурній спадщині Італії, є яскравими зразками мовної образності та стилістичної виразності.

Актуальність дослідження стратегій перекладу для передачі образів італійських паремій українською мовою визначається спрямованістю сучасних перекладознавчих студій на розробку методик перекладу фразеологізмів, прислів'їв, приказок, що важливо для підготовки фахівців у галузі перекладу. Сьогодні, в умовах глобалізації та зростання інтересу українців до італійської культури, якісний переклад паремій сприяє кращому розумінню та взаємозбагаченню культур. Ефективні стратегії перекладу допомагають зменшити міжкультурні бар'єри та сприяють взаєморозумінню між людьми.

Метою роботи є дослідження особливостей перекладацьких стратегій передачі образності італійських паремій у переклад українською мовою.

Поставлена мета зумовлює необхідність вирішення наступних завдань дослідження:

- визначити основні підходи до перекладу паремій;
- схарактеризувати функціональні та жанрово-стильові особливості передачі образності італійських паремій в українському перекладі;
- виявити проблеми адекватності та прагматичні аспекти перекладу італійських паремій;
- провести порівняльний аналіз прикладів перекладів італійських паремій українською мовою;
- дослідити основні труднощі адекватного перекладу італійських паремій.
- визначити найефективніші стратегії перекладу італійських паремій українською мовою.

Об'єктом дослідження є італійські паремії та їх переклади українською мовою.

Предметом дослідження є перекладацькі стратегії та способи передачі образності цих паремій.

Методи дослідження зумовлені завданнями та мають комплексний характер: описово-емпіричний, лексико-семантичний, компонентний, порівняльно-порівняльний аналіз.

Наукова новизна результатів роботи полягає в повному дослідженні перекладацьких стратегій передачі образності італійських паремій українською мовою. У роботі систематизовано та проаналізовано переклади паремій з урахуванням їх культурного та мовного контексту, а також запропоновано рекомендації щодо ефективних стратегій перекладу.

Практична значущість отриманих результатів дослідження може бути використана в навчальних курсах з теорії та практики перекладу,

лінгвокультурології, а також у практиці перекладу. Запропоновані рекомендації щодо перекладу паремій сприятимуть підвищенню якості перекладів італійських текстів українською мовою.

Структура роботи: дипломне дослідження складається зі вступу, трьох розділів з висновками в кожному, загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ ПЕРЕДАЧІ ОБРАЗНОСТІ ІТАЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Мова і культура нерозривно пов'язані. Сьогодні ця тема є однією з найбільш вивчених у лінгвістичних дослідженнях. Вчені та представники різних лінгвістичних шкіл зосереджують увагу на взаємозв'язку культури та мови, що дозволяє досліджувати різні аспекти та рівні прояву конкретних культурних явищ у мові. У результаті таких досліджень з'явилася нова наука, яка має назву – етнолінгвістика, що досліджує не лише мову, а й колективну свідомість, національний менталітет, «загальну картину світу», що склалася в певного етносу чи суспільства загалом. Етнолінгвістику як науку започаткував німецький дослідник І. Гердер у XVIII ст., який у своїх працях писав про тісний зв'язок між мовою, мисленням і духовністю людей. Витоки етнолінгвістичного підходу в Західній Європі можна простежити в працях В. Гумбольдта. Пареміологія — один із розділів фольклористики, що займається вивченням паремій, їх мовним аналізом і структурою.

1.1 Поняття та класифікації італійських паремій у перекладознавчому аспекті

Поняття паремії походить від грецького слова «*paraimia*», що означає прислів'я, або латинського слова «*proverbium*», що перекладається як сказане. Фольклорні жанри афористичного характеру, особливо прислів'я та приказки, називають паремією. Вони є невід'ємною складовою фонду паремій у мові та являють собою скарбницю народної мудрості, яка включає найвиразніші, значущі та художньо виразні вислови, що охоплюють усі найважливіші сфери життя та діяльності людини.

Пареміями можна вважати мовні одиниці або фольклорні тексти. Усі аспекти культури кожного народу походять із самостійного розвитку, або через взаємодію з іншими культурами, або успадковані від попередніх епох. Легенди та мова нерозривно пов'язані, тому прислів'я можна вважати живим організмом, який постійно розвивається, від народження до втрати актуальності, а потім до відродження та нового розвитку.

Саме поняття «паремія» викликає багато питань. У науковців цей термін не має чіткого визначення. Слово «паремія» походить від грецького «прислів'я, приказка». Енциклопедія української мови пропонує таке визначення паремії: це «народні вислови, виражені однією фразою, а також короткі ланцюжки речень, що передають елементарну сцену або найпростіший діалог». Цей термін зустрічається дуже рідко і при складанні енциклопедій, словників, довідників окремо для пояснення не береться.

Мабуть, це пояснюється тим, що немає єдиної думки про те, що саме можна віднести до терміну «паремія». Енциклопедія української мови дає таке визначення: «До класу паремії належать: прислів'я та приказки, що складають більшість, усіх паремій, прислів'я, загадки, прикмети, забобони, «пророцтва», сні, ворожіння, задачі, загадки, іронії, нісенітниці, заклинання, небилиці, нісенітниці, анекдоти, тощо». Зазначається, що термін «паремія» переважно вживається для визначення родового поняття жанру разом із терміном «прислів'я та приказки», а видові поняття позначаються термінами «прислів'я», «приказка», «побажання», «привітання», «каламбур», «загадка» тощо, хоча обидва терміни часто плутають і використовують як синоніми.

Загальне визначення паремій – це, як правило, короткі тексти, часто обмежені однією фразою, а саме прислів'я, приказки, приказки тощо. Або навіть фрагментом речення, що відображається різноманітними кліше, лише прислів'я належать до класу паремій. Від слова «паремія» утворилися терміни «пареміологія» – дисципліна, що вивчає паремії, і «пареміографія» – запис, зібрання паремій.

Паремія – це коротка фраза, прислів'я чи вислів, що містить якусь важливу настанову, мораль чи цінність. Вивчення паремій включає аналіз їх походження, значення та використання в різних культурах. Це особливий тип фразеологічної одиниці з особливим способом мовного переконання, яке встановлюється на основі звичок, виховного змісту та соціальних функцій. Це можуть бути вислови, приказки, прислів'я чи інші форми словосполучень, що мають загальновідомий вислів, що виражає свої конкретні істини або характеризує певне скорочення [1, 54]. Паремія проявляється в економічних, політичних, правових, моральних, філософських та інших життєвих ситуаціях. Вивчення паремії має теоретичний зміст, що включає її структурний аналіз, дослідження історичного походження, функціональний аналіз та дослідження причин її виникнення. Цей підхід покращує значення та розуміння контексту, або ситуації у якому виникає паремія.

По-перше, дослідження паремії має також важливе теоретичне значення для лінгвістів і мовознавців. Аналізуючи структуру паремії, можна встановити її типологію та класифікацію. Досліджується також механізми, що розвиваються в обох напрямках, наприклад метонімія, дикція тощо.

По-друге, паремійні дослідження мають практичне значення. Вони є дуже важливою частиною спілкування і можуть використовуватися як засіб для переконання людини, мотивації чи навіть впливу на інших. Вивчення таких фраз може також допомогти зрозуміти їх значення та ефективно використовувати їх у своєму мовленні при повсякденному спілкуванні. Крім того, паремії можуть відображати соціокультурні аспекти певного населення, спільноти, або регіону. Вони відображають цінності, традиції та світогляд певної культури. Вивчення паремії допомагає більше та детальніше ознайомитись та покращити свої навички і знання культури та менталітету інших народів [3, 224]. Загалом вивчення паремій є важливою складовою наукового дослідження мови та культури. Це також має на меті виявити складності і багатогранності людських лінгвістичних переконань.

Паремії, на відміну від звичайних фразеологічних одиниць, мають форму словосполучень, а не речень. Але уподібнюються до метафоричних фразеологізмів завдяки узагальненому семантичному значенню, яке об'єднує всі лексеми певної паремії. А через те, що вони мають форму речення, вчені зазвичай не наважуються зараховувати їх до засобів лексичної системи, хоча фразеологізми можуть утворюватися на основі деяких паремій. У більшості випадків люди починають вживати лише частину певної паремії, оскільки її семантичне значення відоме більшості, наприклад: *робота не вовк (робота не вовк, в ліс не втече)*, скільки вовка не годуй (*скільки вовка не годуй, а він все одно в ліс дивиться*).

Проте є багато вчених, які не погоджуються з цим, а також ті, хто не вважає паремії фразеологізмами. Вони дають таке пояснення: для включення до фразеологічних лексем прислів'я та приказки повинні бути повторюваними, зв'язними та мати незмінність значення, стійкість форми та порядку.

До того ж паремії та фразеологізми відрізняються головним чином тим, що за будовою перші є цілими реченнями. Це пояснюється тим, що, на відміну від фразеологізму, значення яких може бути виражене одним словом або фразою, значення паремій включають судження, а не поняття. На відміну від фразеологічних одиниць без конкретного призначення, прислів'я можна тлумачити буквально, також це можна робити у переносному значенні. Словосполучення, що може бути частиною паремії має чітке і пряме значення, яке відображено в самій паремії, наприклад прислів'я *«Гаряча каша ще й з маслом їсться»* матиме буквально значення «гаряча каша», що має своє пряме значення – їжа з високою температурою. Тоді як в переносному сенсі паремія буде відображати значення, що багато речей або можливо ситуацій можуть бути приємнішими, якщо до них додати щось приємне або цінне.

Також багато паремій носять у собі буквально та переносне значення, що пов'язане між собою та може взаємодіяти. Можна побачити приклад у

прислів'ї «*За деревами ліс не бачити*» в якому буквальне значення буде означати, що з далекої відстані не видно окремих дерев, тоді як переносне значення буде відображати ідею, що дуже часто людина не бачить цілісного образу, бо бачить лише окремі його частини.

Паремії часто називають народними афоризмами, хоча існують певні відмінності між досліджуваними одиницями та афоризмами як такими. Крім того, сюди входить і жива розмовна основа прислів'їв. Дуже важко відрізнити паремії (у нашому вузькому розумінні – приказки) від прислів'їв. Узагальнюючи міркування багатьох дослідників, їх можна виділити тим, що паремії більшою мірою характеризують закони природи і суспільного життя, правила людського співіснування, тоді як прислів'я мають окремі властивості когось, чогось із декоративно-виражальним призначенням. Крім того, прислів'я – це граматично й інтонаційно оформлені судження. У текстах паремічні висловлювання функціонують або як синтаксично замкнуті речення, або як самостійні частини складних структур.

Зазначені вище диференціальні ознаки дають змогу виділити паремії з-поміж інших споріднених одиниць і визначити їх як лаконічні й повчальні народні вислови, видумані за моделлю синтаксично замкнутих, семантично завершених і відтворюваних речень поетичного характеру, які в узагальненому вигляді мають загальний характер.

Наприкінці ХІХ на початку ХХ століття Іван Франко розглядав паремійний корпус як збірку фольклорно-комунікаційних жанрів, хоча у своїх розвідках про це не декларував. Не лише прислів'я, приказки, скоромовки, типові фразеологізми окремих мовних жанрів, як-от: вітальні формули, формули співчуття, компліменти, вислови жалю, сарказм, досліджуючи включив до парем'янського словника «Галицько-руські народні приповідки» (ГРНП 2006). Також дослідив фрагменти деяких попередніх текстів, особливо роблячи висновки щодо анекдотів, пісень тощо, розглядаючи їх концепцію, в той же час розвиваючи отриманні знання. Як бачимо, І. Франко значною мірою

розумів паремічний склад мови. За його словами, йдеться не лише про морально-філософські судження, правила життя, а й про стереотипні особисті роздуми, вияви звичайних людських почуттів, прокльони, жарти, сарказм, глузування, порівняння та образні тлумачення. [6, 27]

За цією системою формуються паремійні гнізда — усі варіанти одного стрижневого слова чи висловлювання. Можна навести приклад: За вовка промовка, а вовк іде;... а вовк і тут;... а вовк у хату; За вовка промовка, а то лис кобилу стис; На вовка промовка, а вовк спідтишка; Про вовка промовка, а чорт пана несе; Про вовка промовка, а ведмідь назустріч; Про вовка річ, а вовк навстріч та ін.

Зробивши аналіз паремії І. Франка, Надія Бойко виділила три основні типи паремій за способом репрезентації, аксіологічної семантики та комунікативних функцій. Це паремії-вказівки, підтвержені паремії та оцінні паремії. Проте постає питання, чи коректно змішувати принципи класифікації та виділяти абстрактний тип оціночних паремій, водночас не виділяючи підтипів паремій на основі актуалізації власне аксіологічного принципу. Згаданий дослідник також розглядає види паремій-повчань за тематичною класифікацією, серед яких такими паремій-повчаннями є повчання, що враховують вікові категорії адресата, також паремії інструкцій – повчання виховного спрямування, тобто такі, що передусім сприяють вихованню взаємоповаги, толерантності та поваги. До того ж паремії-настанови можна трактувати як повчання, що вказують на форми і стиль спілкування також можна відтворити сенс повчання, що акцентують увагу на умовах спілкування [4, 215].

Загалом можна сказати, що традиційно виділяють три найпопулярніші принципи опису паремій. Це тематичний або ідеографічний, алфавітний і алфавітно-гніздовий, класифікований за коренем слова ключового поняття. Виявляється, принципи опису паремій у пареміографічних словниках

базуються на наборі параметрів. Дослідження концепції такого комплексного словника триває.

1.2 Функціонування паремій в італійській та українських мовах

Функціонування паремій в італійській та українській мовах має як спільні риси, так і відмінності, обумовлені культурними, історичними та соціальними особливостями кожного народу. Можна віднайти декілька основних ознак щоб зрозуміти наскільки деякі вирази ідентичні в обох мовах.

Перше, що можна виділити це морально-етична функція. В обох мовах паремії виконують певну роль передачі моральних настанов і життєвої мудрості. Вони використовуються для формування етичних норм та поведінки в суспільстві. Українські та італійські паремії часто виражають універсальні цінності, такі як повага до праці, справедливість, чесність. Це відображається у багатьох прикладах. В італійській мові це передається виразом «*Chi seminavento raccoglie tempesta*», що перекладається «хто сіє вітер, той пожне бурю» і означає – моральний урок, що є наслідком поганих вчинків. В українській мові існує аналогічне висловлювання «*Що посієш, те й пожнеш*» й, відповідно, думка про відповідальність за свої дії.

Також можна виділити пізнавальну функцію. Паремії часто відображають світогляд народу, його досвід і знання про навколишній світ. Вони передають інформацію про природу, сезонні цикли, побут та соціальні стосунки. Наприклад італійській вираз «*Rosso di sera, bel tempo si spera*», що в перекладі означає червоний захід сонця – гарна погода завтра, відображає народні спостереження за погодними явищами. Український вислів «Вечірня роса — на гарну погоду» є схожим прикладом метеорологічної паремії.

Емоційно-виражальна функція відіграє важливу роль, оскільки ці паремії передаються у вираженні емоцій, ставлення до життєвих ситуацій. Вони допомагають передати почуття, такі як радість, сум, іронія або обурення.

Італійською можна сказати «*Meglio soli che male accompagnati*», що перекладається як краще бути одному, ніж у поганій компанії та означає висловлювання іронічного ставлення до вибору компанії. Також і в українській існує схожий вираз «*Краще один, ніж з дурнем*», що має аналогічний емоційний підтекст.

До того можна виділити культурно-національну специфіку. Хоч і багато паремій в італійській та українській мовах виражають універсальні істини, вони мають також культурно специфічні елементи, що відображають історичний та соціальний контекст. Італійською вираз «*Paese che vai, usanza che trovi*», має переклад «*У кожній країні свої звичаї*» та підкреслює важливість адаптації до культурних відмінностей, що передається українським прислів'ям «*У чужий монастир зі своїм уставом не ходять*». Можна сказати, що це той самий вислів про повагу до традицій інших.

Цілком важливим пунктом буде фаталістична функція, яка є в обох мовах паремії яких висловлюють фаталістичні уявлення про долю та неминучість певних подій. Такі прислів'я допомагають приймати невідворотність життєвих обставин. В італійській цей вираз буде таким – «*Che sarà, sarà*», що у перекладі означає що буде, те й буде. Вираз трактується як фаталізму. Аналогічною думкою про долю в українській мові буде вираз – «*Чому бути, того не минути*».

Також найбільш популярною є гумористична функція. Італійська та українська мови багаті на гумористичні паремії, які використовуються для висміювання недоліків або для зняття напруги в різних ситуаціях. Наприклад в італійській це – «*Tra moglie e marito non mettere il dito*», що перекладається як *не сунь палець між чоловіком і дружиною*. Гумористичний вислів означає те, що не варто втручатися в чужі стосунки. Тоді як в українській це буде – «*Між бабою і дідом пхайся — будеш битий дідом*». Тобто той самий схожий гумористичний вислів про втручання в чужі справи.

Крім цього також можна виділити стилістичну функцію паремій, що активно використовуються у літературі, публіцистиці, ораторському мистецтві як засіб надання мові виразності та переконливості. Італійською такі прислів'я часто використовуються в літературі для підсилення висловів, особливо в поезії або драматичних творах. Українська народна творчість, а також твори класиків, як-от Іван Франко чи Тарас Шевченко, активно використовують паремії як стилістичний засіб.

Зазначимо й про соціальну функцію, яка випливає з того факту, що у сучасних суспільствах, як італійському, так і українському, паремії відіграють важливу роль у збереженні соціальної ідентичності та передачі культурних цінностей наступним поколінням.

1.3 Типи і роль образності в італійських пареміях

Для того щоб зрозуміти поняття образності у пареміях потрібно заглибитись у початкову згадку про такі вирази. Що засвідчить значення та культурну приналежність до кожної з мов.

Паремії мають давнє походження, приблизний початок вони беруть 4500 років тому і вперше був зафіксований у давньоєгипетських пророцтвах і повчаннях, а також у похоронному ритуалі єгиптян початку III тисяч до нашої ери.

Подальші навчальні вказівки переходять до Малої Азії. З часом вони стають присутніми в давньоіонійській літературній елегії, текстова структура якої містить деякі моральні імперативи, що є звернення до молоді, поради, філософські сентенції. Імовірно, відокремлення літератури від народної творчості в цю культурно-історичну епоху призвело до поділу висловів на фольклорні, тобто власне паремій і літературні, що трактуються як афоризми.

Разом з усією античною філософією афористичне слово належало до елітарної писемної традиції, воно було знаком повчання і сили. Водночас

унаслідок розкладання архаїчної культури виникають фольклорні паралелі афористичні вислови, що є народними прислів'ями, приказками, загадками тощо.

Генетичний зв'язок обох типів висловлювань безперечний і доповнює їхню мовну спорідненість, зокрема суворо релевантні ознаки, характерні для одиниць пареміології, подібну логіко-семіотичну, семантичну та формально-граматичну структуру.

У сучасному науковому обігу термін пареміологія закріплювалося головне значення: філологічна дисципліна паремій – народних вислів, виражених реченнями чи короткими ланцюжками речень, що передають елементарну сцену чи найпростіший діалог.

Термінологічний апарат, який ми використовуємо для розуміння специфіки пареміології, складається з ряду теоретичних понять, зокрема пареміологічного рівня, пареміологічної єдності, пареміологічної творчості. Такі визначення, як паремійний корпус, паремійний фонд, паремія в нашому тлумаченні є синонімами, що використовуються для позначення сукупності всіх паремій, паремічного складу мови або певної її частини. [16, 17]

Образність у пареміях можна розкрити завдяки використанню метафор, порівнянь, а також символів, що набагато спрощують саме розуміння складних ідей та можуть надавати висловам певної емоційної глибини. В той самий час також там можуть бути використані образи з природи, побуту чи залученню певних людських особливостей, що допомагають легко передати моральні настанови або ідентифікувати життєві уроки.

Наприклад українська паремія «Як вовка не годуй, а він усе в ліс дивиться» використовує образ вовка, щоб показати незмінність природи. Її італійський аналог «*Lupo perde il pelo ma non il vizio*», що перекладається як вовк змінює шкуру, але не звички. Вислів передає ту ж думку через схожий образ. Також можна це передати прикладом — «*Сім разів відмір, один раз відріж*», тоді як в італійській мові це значення передаватиметься через вираз

«*Chi va piano, va sano e va lontano*», що дослівно перекладається так: «*Хто йде повільно, той і здоровий, і далеко зайде*». Ці вислови виражають важливість обережності та ретельності.

Л. Запорожець стверджує, що будь-яка з паремій є в певній мірі концептуальною метафорою, яка акумулює в собі колективний досвід сприйняття дійсності та оцінки її об'єктів [12, 155]. При цьому під поняттям розуміють одиницю операційного змісту інформаційної діяльності людини з отримання знань про об'єкти та їх характеристики. Тому концепти слід сприймати як фрагменти знань, переживання індивідом дійсності, як когнітивні компоненти його сприйняття та розуміння. Виходячи з цього, паремія — це поєднання двох сторін: змістовної та символічної.

Тобто перша частина, з точки зору семантичної структури паремії, є поверхневою і містить інформацію про об'єктивні відношення між реальними предметами та їх властивостями, які передаються відповідними поверхневими поняттями. Тоді як друга частина семантичної структури паремії глибинна, вона виконує символічну функцію, надаючи першій частині паремії конотативного значення [12, 155].

Друга частина концептосфери паремії, яка репрезентує її символічну площину, являє собою множинність, що складається із самих базових концептів та їх символів, які надають базовим концептам конотативного значення. Кожному з основних понять у межах певної паремії відповідає лише один із можливих символів. У цій частині поняття-символи можна сказати є ядром, а відповідні когнітивні уявлення можуть бути сформовані цими символами та стають периферійними. Наприклад, «*яблуко*» – символ дитини, тоді як «*яблуна*» буде символом їхніх батьків. В той час зв'язок між ними є символом спадковості, наслідування родинних стосунків, зв'язків та характеристики.

Для більшості паремій структура концептосфери і співвідношення між її частинами, а саме предметною і символічною, є в певній мірі симетричними.

При сприйнятті й використанні таких паремій уся увага зосереджується, в першу чергу, на її другій, а саме символічній частині. Також спостерігається використання паремій, частини концептосфери представлені базовими концептами та когнітивними уявленнями, які не накладаються, існують паралельно, не можуть бути пов'язані предметно-символічними відношеннями та не утворюють відповідних когнітивних уявлень.

Часто загальний зміст таких паремій лежить далеко за межами самої паремії. Наприклад: *в городі старий, а в Києві дядько*. Що означає якусь абсурдність, нісенітницю. Коли чиясь промова здалась нелогічною або безглуздою, можна сміливо використати цей вислів.

З цього випливає, що кожна паремія має свою специфіку співвідношення змістовної та символічної частин змістової структури. Їх можна звести до трьох типів: симетричні, в яких поняття і когнітивні уявлення першої частини співвідносяться з відповідними символами і когнітивними уявленнями другої частини; асиметричний, у якому порожня друга, символічна частина, і нульовий, у якому порожні стосунки між обома частинами концептуальної сфери паремії [12, 157].

Наявність міжмовних паремій лише підтверджує, що частина символів у паремічному фоні будь-якої мови є запозиченими або ж інтернаціональними, як це підкреслював уже І. Франко. Тобто запозичені компоненти органічно входять у відносно закриту систему української літератури лише тоді, коли виконують низку позитивних функцій, загалом вони впливають на сприяння динаміці розвитку. «Націоналізація» запозиченого матеріалу є в певній мірі закономірним етапом реалізації особливого виду народної творчості, який передбачає, що «пристосування», або трансформацію, або пристосування до канонів своїх традицій.

Запозичення завжди є свідомим вибором, так як, це акт осмисленого наслідування, що супроводжується низкою певних різноманітних змін інваріантної структури (сюжетного рівня, мотивів тощо). У системі

пареміологічної проблематики особливо важливе місце посідає з'ясування співвідношення інтернаціональних та національних елементів саме у межах пареміологічного фонду.

Поповнення національного грошового фонду, а саме зарубіжними зразками відбувається лише тоді, коли вони виражають погляди, що відповідають світоглядним позиціям народу-реципієнта, тобто коли вони відповідають його національному типу ментальності. Своєрідним продовженням виділення паремій є їх націоналізація. Звідси слідує як правило, що запозичення є необхідною умовою розвитку літератури взагалі [11, 84].

Як зазначає С. Пилипчук, Ф. Колесса також вдавався до розрізнення саме інтернаціонального та національного пластів у паремійному репертуарі [19, 81]. І. Голубовська, в свою чергу, дійшла висновку, що повна семантична і формальна тотожність міжмовних паремій відносно є досить рідкісним явищем і в більшості випадків пояснюється походженням саме паремій із спільного латинського джерела. Більш поширеними є паремії, що перебувають у відношенні до повного змісту, але часткової образно-виразної стилістичної еквівалентності, а також паремії, що перебувають у відношенні до часткового змісту або ж конкретної стилістично-образної еквівалентності.

Природу паремій досліджено з багатьох аспектів, а саме: структурно-синтаксичного, семантичного, семантико-прагматичного, структурно-семіотичного та лінгвокультурологічного. У системі мови паремії можна традиційно виокремити на розгляд саме на двох рівнях: синтаксичному та фразеологічному. Стійкість, відтворюваність, цілісність значення зближують паремії, зі всім відомими, фразеологізмами. Продуктивно можна розглядати паремії не лише як мовні одиниці, а насамперед як комунікативні одиниці, тобто висвітлення народного мовлення.

Саме завдяки цьому аспекту можна добитись з'ясування, як саме паремія, як ознака ситуації, пов'язана саме з нею та як ситуація в ній

представлена, тобто які семантичні трансформації відбуваються в компонентах стійкого виразу, наприклад етнокультурних та ін. фактори, тощо. Тобто постає проблема вивчення паремійних одиниць як непрямих мовленнєвих актів.

Паремії мають великий номінативний потенціал, тобто вони можуть представляти типову ситуацію в процесі спілкування, в той же час потім замінювати її в мисленнєвих операціях, крім того бути вказівкою на неї та її знаком. Номінативність паремій вторинна, завдяки цьому вони служать для емоційно-оцінної характеристики типових явищ та ситуацій. Паремії мають усі властивості мовного знака, а особливо знака мовної діяльності, що трактується як єдність внутрішньої і зовнішньої мови та мовлення. Тому виходячи з цього, паремійні одиниці є і мовними одиницями, і одиницями мови водночас.

Саме основу паремійної композиції можуть складати метафоризовані мініатюри, які є насичені образами. Еволюцію образної паремії можна розглядати так: образний вислів (який є узагальненням спостережень) – чужа мова (за рахунок асоціацій) – знак. Тобто спостереження за навколишнім середовищем, рослинним і тваринним світом переосмислювались і переносилися на суспільні процеси та явища, в цілому.

В той же час антропометрія стала домінуючою ознакою паремій. Образ одного категоріального класу (тварина, предмет) міг бути накладеним на представника іншого класу (людини). У висновку потім додається або ж надаються людські характеристики, ознаки та якості, що визначають тварину або ж предмет. Образ і риса, а саме, якість, яка його створює, зливаються настільки, що перший набуває ознак символу. Символічною це стає самою мовною формулою, тобто це є носій образу-символу. Таким чином, відображаючи певні особливості світогляду, культури, традицій та звичаїв, паремії набувають образно-символічного значення.

Водночас із цього випливає, що символічні слова в них здебільшого зберігають спільні семантичні показники з однозвучною лексемою несимволічного змісту. Тобто ця спільність породжує певну мотивацію всього висловлювання, також задіюючи його внутрішню форму. Символіка поширюється не лише на образні паремії, а й кожна з них не тільки позначає, що виконує роль та знаку, а й символізує, що виражає певну суть, що відноситься до певної типової ситуації.

Ставши певним символом, що паремія відображає сутність певної події чи явища і є втіленням певної ідеї в завершене та завершене утворення, що характеризується потенційно невичерпною глибиною змісту. На думку О. Дуденка, символи в українських пареміях виконують такі функції:

- пізнавально-перспективний;
- регулятивно-приспосувальний;
- комунікативно-мнемічні (передача етнокультурних знань).

З цього випливає, що у процесі свого розвитку та функціонування паремія, як така мала свою еволюцію за моделлю «знак – образ – символ». Тобто вона набула вторинної номінативності та іконічності. В той же час всі вони пройшли процес символізації [10, 12].

Велику та важливу роль відіграє кількість паремій, що є порівняльними виразами. Тобто порівняння відіграє важливу роль у пізнанні навколишнього світу, адже все пізнається через призму порівняння. Саме в результаті цього процесу характеристики мають свою певну ідентифікацію, а потім власне по-своєму називаються. Оскільки всі паремії побудовані на співвіднесенні зовнішньої смислової форми, що прямо пов'язана з внутрішньою, тобто порівняння завжди їх пронизує. Саме тому, через слова які стверджує Г. Садова, а саме, що звернення до паремій, в основі яких лежить порівняння може бути різновидом співвіднесення. З цього випливає, що воно може бути цікаве не лише для опису категорії зіставності, а й для розуміння семантичної специфіки всіх паремій. Порівняльність, що відображається як категорія, що

заснована на сукупності всіх, в певній мірі, можливих мовних засобів вираження, значення та порівняння. Навіть, що стосується форм ступенів порівняння. Завдяки цьому дослідниця пропонує таку класифікацію символів у порівняльних пареміях [26, 12].

Найчастіше використаними образно-смісловими центрами порівняльних паремій є природні символи, тобто символи тваринного світу (вовк, голуб, змія), символи рослинного світу (горох, трава), символи неживої природи (вогонь, лід, золото), символи з предметним значенням (свічка, драбина), символіка (око, рука). Серед них найчастіше можна зустріти ті, що позначають певних символічних тварин. Також можна виокремлювати ключові (вовк, кінь, свиня, кіт), які відзначаються, в певній мірі, символічним навантаженням у слов'янських народних уявленнях [14, 104].

Тому значну увагу лінгвісти приділили, як достовірно з'ясувати саме мовну природу символу, так і звернулись до з'ясування особливостей його структури та функціонування. Дослідники також з'ясували місце символу в структурі паремій, походження символів, які містяться в прислів'ях та приказках. На особливу увагу заслуговують також символи, що не належать до тваринного чи рослинного світу, оскільки вони менш поширені й менш затребувані серед усього спектру слів-символів у складі всіх можливих паремій.

Висновки до 1 Розділу

1. Паремія є дуже важливим лексичним засобом мови, що може допомагати в передачі звичаїв, традицій, настанов, а особливо, мудрості народу. Вони містять узагальнення життєвого досвіду, який передається з покоління в покоління. Паремії є відносно короткими, що дає змогу легко запам'ятовуватись, а також вони можуть виражати загальну істину чи рекомендацію щодо певної ситуації в конкретних обставинах. Вони також

можуть використовуватися в різних жанрах мовлення, таких як розповіді, дискусії, лекції, наукові статті тощо. Паремії дуже часто використовуються для посилення аргументу, щодо певного ставлення або точки зору.

2. Однією з основних функцій паремій є передача культурної спадщини. Тобто завдяки цим висловам вони можуть точно відобразити особливості національного характеру, настанови та традиції певного народу. Паремії можуть також виконувати й виховну функцію, оскільки передають морально-етичні норми, що є важливими для виховання та подальших настанов дітей та молоді. Крім того, паремії можуть виконувати й комунікативну функцію, сприяючи узгодженню засобів виразності з точки зору мовного рівня співрозмовника та створенню атмосфери довіри й гармонії під час спілкування.

3. За формою і властивостями паремії — це стійкі лаконічні вислови, що мають форму речення, що складається з певних слів чи словосполучень та можуть нести закінчену думку. Від них також можна утворювати фразеологізми, що трактуються як спосіб відокремлення різних лексем, не втрачаючи значення самої паремії

РОЗДІЛ 2

МОВНА СПЕЦИФІКА І ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ІТАЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ

Передача прислів'їв і приказок у перекладі особливо складна, оскільки вони можуть бути переносні однак у них потрібно завжди зберегти своє основне значення. Носії мови, звісно ж, розуміють не тільки семантичний аспект цих виразів, а й сприймають їхні образи, метафори та порівняння, створені саме цими прислів'ями. Перекладач повинен вирішити це складне завдання, що полягає у збереженні передачі обох аспектів цих виразів. З огляду на різницю в культурному підґрунті, переклад італійських паремій на українську потребує адаптації, аби зберегти їхній зміст та стилістичний ефект. Це може включати трансформацію образів або часткове редагування, щоб зробити вислів зрозумілим та близьким українському читачеві.

2.1 Лексико-семантичні особливості італійських паремій

Адекватний переклад має передбачати не лише передачу свого смислового змісту оригіналу, а й відтворення його прагматичного потенціалу [31, 119]. З урахуванням цих особливостей можна виділити всі можливі види перекладу прислів'їв і приказок. Переклад, що полягає у збереженні семантичної еквівалентності, коли в перекладі є прислів'я, що несе в собі схожість яка поєднується зі смисловим текстом оригіналу за змістом, функцією та стилістичними ознаками. Метафора, зафіксована в прислів'ї, повинна ґрунтуватися на однакових образах.

Під час розгляду та аналізу перекладу паремій виділяються деякі можливі типи перекладу італійських прислів'їв та приказок, що відображені в українській мові. Один із можливих способів – це є переклад, в якому існує збереження семантичної еквівалентності, коли в мові перекладу відтворюється

паремія, що передає аналогічний за змістом, функцією та стилістичними характеристиками вислів. Метафора, може бути закріплена в прислів'ї, також вона повинна опиратися на ідентичні образи, зокрема, при збереженні зоонімів.

Наприклад, італійське прислів'я *«Il lupo perde il pelo, ma non il vizio»* може бути перекладене як *«Вовк линяє, але звичок не змінює»*. Якщо звертатись до української мови то існує паремія, що є повним еквівалентом "Як вовка не годуй, а він все одно в ліс дивиться", що має ту ж саму ідею, яка передає ситуацію, що передбачає незмінність природи людини або тварини, використовуючи образ вовка.

В той же час є інший приклад: *«Chi dorme non piglia pesci»*, що в перекладі буде *«Хто спить, той риби не ловить»*. Це також є повним еквівалентом українського прислів'я, яке звучить як *«Під лежачий камінь вода не тече»*, що передає дуже схожий зміст про необхідність дії для досягнення певного результату, хоча й тут використовується дещо інший образ (каменя замість риби).

Тобто, таким чином, можна зрозуміти, що при перекладі зберігається основна ідея, а також певна культурна та лексична образність, наприклад, «вовк» і «риба», тоді як деякі відмінності можуть більше стосуватися саме структури речення або окремих частин висловлювання.

У цих виразах порушено лише структуру речень, що може бути як розбіжність із способом відтворення тобто вони перекладаються завдяки калькуванню. Повні еквіваленти часто можуть зустрічатись в так званих міжнаціональних прислів'ях, які відносяться до біблійних і міфологічних джерел. Часткова відповідність прислів'я існує, коли прислів'я мови перекладу за значенням, функцією та стилістичним забарвленням рівнозначне до прислів'я оригіналу, але відрізняється образним змістом. Переклад приказок і прислів'їв із пошуком часткової відповідності.

Італійське прислів'я	Дослівний переклад	Український еквівалент	Вид перекладу
<i>Chi va piano, va sano e va lontano.</i>	Хто йде повільно, йде здоровим і далеко зайде.	<i>Tixiше ідеш – далі будеш.</i>	Калькування
<i>Il buongiorno si vede dal mattino.</i>	Добрий день видно з ранку.	<i>Який ранок, такий і день.</i>	Калькування
<i>Tra il dire e il fare c'è di mezzo il mare.</i>	Між сказаним і зробленим лежить море.	<i>Легше сказати, ніж зробити.</i>	Калькування
<i>Chi semina vento raccoglie tempesta.</i>	Хто сіє вітер, пожинає бурю.	<i>Що посієш, те й пожнеш.</i>	Калькування
<i>Acqua passata non macina più.</i>	Протекла вода більше не крутить млина.	<i>Що минуло, того не повернеш.</i>	Калькування
<i>Chi troppo vuole, nulla stringe.</i>	Хто багато хоче, нічого не має.	<i>Хто за двома зайцями женеться, жодного не впіймає.</i>	Калькування
<i>Chi di spada ferisce, di spada perisce.</i>	Хто від меча ранить, від меча загине.	<i>Хто меч підніме, від меча загине.</i>	Калькування
<i>Aiutati che Dio t'aiuta.</i>	Допоможи собі сам, і Бог тобі допоможе.	<i>На Бога надійся, а сам не плошай.</i>	Калькування

<i>Tanto va la gatta al lardo che ci lascia lo zampino.</i>	Кішка так часто йде за салом, що залишає там лапку.	<i>Доки не зловлять, кішка краде.</i>	Калькування
<i>Meglio un uovo oggi che una gallina domani.</i>	Краще яйце сьогодні, ніж курка завтра.	<i>Краще синиця в руці, ніж журавель у небі.</i>	Калькування

Розглянувши саме цей спосіб відтворення, можна встановити, що в цьому випадку втрачається певна лексична відповідність. Прислів'я в мові перекладу, як правило, має рівнозначне за значенням, а саме функцією та стилістичним забарвленням, але в той же час втрачає образну відповідність. В останній наведеній приказці образ яйця замінено на образ синиці. Така ж тенденція, як можна побачити, спостерігається практично з усіма прислів'ями та приказками. Тобто при передачі прислів'їв часто використовують кальку.

«Калька» не піддається жодній з персональних ритміко-метафоричних організацій. В такому випадку прислів'я відтворено майже дослівно, а сам контекст свідчить про те, що в свою чергу читач має справу зі стійким виразом, відтвореним повністю за змістом оригіналу. Іноді навіть у самому авторському тексті є певне своєрідне пояснення із зазначенням саме фразеології.

Ось кілька прикладів:

«Tra il dire e il fare c'è di mezzo il mare» – «Між сказаним і зробленим лежить море».

«Non è tutto oro quel che luccica» – «Не все золото, що блищить».

«L'erba del vicino è sempre più verde» – «Трава у сусіда завжди зеленіша».

«Chi semina vento raccoglie tempesta» – «Хто сіє вітер, той пожинає бурю».

«Occhio non vede, cuore non duole» – «Око не бачить – серце не болить».

«Il lupo perde il pelo ma non il vizio» – «Вовк змінює шкіру, але не звички».

«*Acqua passata non macina più*» – «Пролита вода млина не крутить».

«*Chi troppo vuole nulla stringe*» – «Хто занадто багато хоче, той нічого не отримає».

«*L'abito non fa il monaco*» – «Одяг не робить людину ченцем».

«*Cane che abbaia non morde*» – «Собака, що гавкає, не кусає».

«*Tanto va la gatta al lardo che ci lascia lo zampino*» – «Кішка ходить по сало, поки не залишить там лапу».

З наведених прикладів можна зрозуміти, що вся конкретність прислів'я є збереженою. Метод калькування зберігає всі образні лексеми в їх первісному вигляді, тобто у формі мови оригіналу. Для відповідників «псевдоприслів'я» використовуються, коли перекладач може вважати недоцільним використання саме наявних відповідників у мові або ж можуть бути відсутні повні чи часткові еквіваленти прислів'їв. У цьому випадку перекладач створює в певній мірі «псевдоприслів'я», що відтворюючи видається як переносне значення оригінального прислів'я та, зазвичай, зберігаючи його основне значення, іноді вносячи невеликі зміни.

При створенні такого «псевдоприслів'я» часто використовуються образні, звукові та ритмічні прийоми. Фраза, як буде стилізована під прислів'я. У читача має скластися враження, що створене прислів'я існує мовою перекладу або це іншомовне прислів'я, що є відтворене рідною мовою і звісно, кожне з яких залишається із збереженням ознак прислів'їв та їх характерних рис. З цього виходить, що переклад приказок і прислів'їв відбувається шляхом знаходження приблизного відповідника.

Таблиця 2.2

Італійське прислів'я	Дослівний переклад	Український еквівалент	Вид перекладу
----------------------	--------------------	------------------------	---------------

<i>Chi la dura la vince.</i>	Хто наполегливий, той перемагає.	<i>Терпіння і труд все перетруть.</i>	шляхом знаходження наближеного еквівалента
<i>Tanto va la gatta al lardo che ci lascia lo zampino.</i>	Кішка ходить по сало, поки не залишить лапу.	<i>Скільки ниточка не в'ється, а кінець буде.</i>	шляхом знаходження наближеного еквівалента
<i>Non tutte le ciambelle escono col buco.</i>	Не всі пончики виходять з діркою.	<i>Не все виходить, як задумано.</i>	шляхом знаходження наближеного еквівалента
<i>Chi semina vento raccoglie tempesta.</i>	Хто сіє вітер, пожинає бурю.	<i>Хто сіє вітер, той пожне бурю.</i>	шляхом знаходження наближеного еквівалента
<i>Chi fa da sé fa per tre.</i>	Хто робить сам, робить за трьох.	<i>Хто робить сам, той робить більше.</i>	шляхом знаходження наближеного еквівалента
<i>Ogni lasciata è persa.</i>	Кожна пропущена можливість втрачена.	<i>Хто не ризикує, той не п'є шампанського.</i>	шляхом знаходження наближеного еквівалента
<i>Il pesce puzza dalla testa.</i>	Риба смердить з голови.	<i>Риба гниє з голови.</i>	шляхом знаходження наближеного еквівалента

<i>Non è tutto oro quel che luccica.</i>	Не все золото, що блищить.	<i>Не все те золото, що блищить.</i>	шляхом знаходження наближеного еквівалента
<i>Chi trova un amico trova un tesoro.</i>	Хто знаходить друга, знаходить скарб.	<i>Хто має друга, той має скарб.</i>	шляхом знаходження наближеного еквівалента
<i>Chi ben comincia è a metà dell'opera.</i>	Хто добре починає, той на півдорозі до мети.	<i>Хороший початок – половина справи.</i>	шляхом знаходження наближеного еквівалента

Виходячи з цього можна виділити, що існує кілька способів перекладу прислів'їв і приказок з однієї мови на іншу. В одних випадках лексичний образ прислів'їв і приказок може зберігатися, в інших він може втрачатися. Незалежно від будь якого з варіантів перекладу, важливо враховувати, що зоонімічні лексичні одиниці в обох мовах можуть виконувати однакову функцію, однак, мати різні значення. У будь-якій мові прислів'я та приказки несуть своє певне емоційне навантаження та свій зміст.

Отже, варто зазначити, що одні із основних труднощів при перекладі італійських приказок і прислів'їв на українську мову буде полягати у тому, що потрібно знайти адекватний відповідник, який точно зможе передати багатозначність та все емоційне забарвлення самого висловлювання.

Щодо знання основних прийомів при перекладі прислів'їв і приказок – це вже є другим кроком до подолання труднощів при їх перекладі. Існують багато різних способів правильного відтворення італійських прислів'їв та приказок саме українською мовою.

Адекватний переклад – це точне відтворення іншою мовою як змісту, так і форми оригіналу. Адекватність, тобто еквівалентність оригіналу, може досягатися завдяки граматичним, лексико-фразеологічним та стилістичним замінам, які будуть створювати певний ефект подібності до оригіналу [9, 106]. Т. Левицька та А. Фітерман з точки зору саме перекладу поділяють прислів'я та приказки на три групи:

1. Прислів'я, які повністю відповідають своїм відповідникам у перекладній мові як за змістом, так і за формою.

2. Прислів'я, близькі за змістом, але мають різний образ, на який вони покладені.

3. Прислів'я, для яких немає відповідників у мові перекладу. Вони можуть бути передані описово або за допомогою створеного перекладачем прислів'я [9, 106].

Багато італійських прислів'їв та приказок мають свої україномовні відповідники, за якими можна відтворити повний образ та структуру прислів'я.

Повний відповідник – це є переклад, у якому мовою перекладу є прислів'я, що дуже близьке за змістом, функціями та стилістичними ознаками до італійського прислів'я, яке повністю або за своєю суттю буде відтворювати переносне значення свого оригіналу [8, 45]. При цьому прийомі не повинна втрачатись лексична образність самого прислів'я. Можливе порушення лише структури речення, що не буде невідповідністю до методу стеження.

Таблиця 2.3

Італійське прислів'я	Український еквівалент	Спосіб перекладу
<i>Chi trova un amico trova un tesoro.</i>	<i>Хто має друга, той має скарб.</i>	Повний відповідник

<i>Chi ben comincia è a metà dell'opera</i>	<i>Хороший початок – половина справи.</i>	Повний відповідник
<i>L'unione fa la forza.</i>	<i>Єдність – сила.</i>	Повний відповідник
<i>Chi non risica, non rosica.</i>	<i>Хто не ризикує, той не отримує.</i>	Повний відповідник
<i>La calma è la virtù dei forti.</i>	<i>Спокій – перевага сильних.</i>	Повний відповідник
<i>Non è tutto oro quel che luccica.</i>	<i>Не все золото, що блищить.</i>	Повний відповідник
<i>Chi va piano va sano e va lontano.</i>	<i>Хто йде повільно, йде здорово і далеко.</i>	Повний відповідник
<i>Il silenzio è d'oro.</i>	<i>Мовчання – золото.</i>	Повний відповідник
<i>Chi la dura la vince.</i>	<i>Терпіння і труд все перетруть.</i>	Повний відповідник
<i>Ogni lasciata è persa.</i>	<i>Хто не ризикує, той не п'є шампанського.</i>	Повний відповідник

Італійські та українські прислів'я можуть бути подібними за лексичним складом та поєднуватись завдяки комунікативним значенням і стилістичним забарвленням. Але значна кількість італійських та українських прислів'їв все ж має свої певні особливості, тоді як відповідник у мові перекладу часто є лише приблизним. Такі італійські прислів'я можуть перекладатися за допомогою часткових еквівалентів [8, 49].

В той час при перекладі з частковими відповідниками прислів'я, що є мовою перекладу за значенням, функціями та стилістичним забарвленням буде, в певній мірі, еквівалентне прислів'ю оригіналу, однак, може відрізнятися саме образним змістом. Такі прислів'я можуть відрізнятися за лексичним складом або ж збігатися за змістом, проте бути абсолютно різними за образом, що лежить в їх основі.

Італійське прислів'я	Український еквівалент	Спосіб перекладу
<i>Essere come il pesce fuor d'acqua.</i>	<i>Бути як риба без води.</i>	Частковий еквівалент
<i>Chi lascia la strada vecchia per la nuova, sa quello che lascia ma non sa quello che trova.</i>	<i>Хто покидає стару дорогу заради нової, знає, що залишає, але не знає, що знайде.</i>	Частковий еквівалент
<i>Volere è potere.</i>	<i>Хочеш — можеш.</i>	Частковий еквівалент
<i>A caval donato non si guarda in bocca.</i>	<i>Дарованому коню в зуби не дивляться.</i>	Частковий еквівалент
<i>Chi semina vento raccoglie tempesta</i>	<i>Хто сіє вітер, пожинає бурю.</i>	Частковий еквівалент
<i>Fare il passo più lungo della gamba.</i>	<i>Зробити крок довший за ногу.</i>	Частковий еквівалент
<i>Il diavolo fa le pentole ma non i coperchi.</i>	<i>Диявол робить каструлі, але не кришки.</i>	Частковий еквівалент
<i>Chi va piano va sano e va lontano.</i>	<i>Хто йде повільно, йде здорово і далеко.</i>	Частковий еквівалент
<i>Ridi bene chi ridi ultimo.</i>	<i>Найкраще сміється той, хто сміється останнім.</i>	Частковий еквівалент
<i>Non c'è due senza tre.</i>	<i>Не буває двох без трьох.</i>	Частковий еквівалент

Крім цього самі прислів'я можуть ще відрізнятися за лексичним складом. Тобто маючи часткові еквіваленти, що є близькими за змістом, але різними за зовнішнім виглядом, також можуть називатися аналогами. В той же час переклад за допомогою аналогій є досить цікавим, а сама заміна образів тут буде пов'язана зі збереженням експресивного колориту.

Італійське прислів'я	Український еквівалент	Спосіб перекладу
<i>Chi ha il pane non ha i denti, chi ha i denti non ha il pane.</i>	<i>Хто має хліб, не має зубів; хто має зуби, не має хліба.</i>	Переклад за допомогою аналогів
<i>Chi fa da sé fa per tre.</i>	<i>Хто визволиться сам, то буде вільний.</i>	Переклад за допомогою аналогів
<i>Non c'è rosa senza spine.</i>	<i>Немає троянди без шипів.</i>	Переклад за допомогою аналогів
<i>Una mano lava l'altra e tutte e due lavano il viso.</i>	<i>Рука руку мие.</i>	Переклад за допомогою аналогів
<i>Tra il dire e il fare c'è di mezzo il mare.</i>	<i>Між словами і справою – велика відстань.</i>	Переклад за допомогою аналогів
<i>Meglio tardi che mai.</i>	<i>Краще пізно, ніж ніколи.</i>	Переклад за допомогою аналогів
<i>Chi troppo vuole nulla stringe.</i>	<i>За двома зайцями побіжеш, ні одного не впіймаєш.</i>	Переклад за допомогою аналогів
<i>Lontano dagli occhi, lontano dal cuore.</i>	<i>Очі не бачать, серце не болить.</i>	Переклад за допомогою аналогів
<i>Chi di speranza vive, disperato muore.</i>	<i>Хто надією живе, в розпачі помирає.</i>	Переклад за допомогою аналогів
<i>Dove c'è fumo, c'è fuoco.</i>	<i>Диму без вогню не буває.</i>	Переклад за допомогою аналогів

Завдяки такому способу перекладу можна вважати досить вдалим саме за змістовністю та емоційністю передачі. Іноді під час зображення двох аналогів вони можуть не мати нічого спільного, але в той же час еквіваленти будуть виконувати однакову функцію і використовуватись в схожій ситуації.

2.2 Стилiстичний потенцiал i образнiсть iталiйських паремiй

Переклад паремiй, а особливо прислiв'їв i приказок, дуже часто стикається iз багатьма труднощами, тому дуже важливо, щоб перекладач добре знав основнi та базовi вiдповiдники, якi iснують в мовi оригiналу та їх стилiстичну приналежнiсть i сферу вживання в рiзних ситуацiях. Крім цього iснують помилки в перекладi паремiй, що виникають, через те, що перекладач не розпiзнає та не розумiє саму паремiю i намагається перекласти його як зовсiм iнше, а саме, просте сполучення слiв чи просто набiр слiв в реченнi. Дiйсно в деяких випадках, можна погодитись з тим, що паремiї мають дещо спiльне зi фразеологiзмами, що iнодi є просто словосполученнями.

Однак, є невелика рiзниця, що впливає вона ґрунтується на тому, що якщо вiльнi сполучення слiв в реченнi, будуються щоразу в процесi мовлення вiдносно вiдповiдних граматичних законiв, то в цей час паремiї будуть автоматично вiдтворюватись як цiлiснi та готовi до вiдтворення одиницi. З цього впливає, що значення звичайних синтаксичних одиниць може виникати через процес спiлкування або ж за бажанням мовця, що вiдповiдає до правил семантичної сполучуваностi слiв i речень.

Перекладаючи паремiї, перекладач повинен зберегти та передати його змiст i образ, вiдтворюючи щось подiбне до вираження в мовi перекладу i в той же час не втрачаючи стилiстичної функцiї самої паремiї. За вiдсутностi точного чи iдентичного зображення потрiбною мовою перекладач змушений вдаватися до пошуку «приблизної вiдповiдностi», тобто передати при перекладi потрiбний художнiй ефект, який буде правильний у подiбнiй ситуацiї.

Деколи вважається, що велика можливiсть буде виходити через отримання повного перекладу паремiй, що залежить в бiльшостi випадкiв вiд спiввiдношення саме одиниць мови оригiналу та мови її перекладу. Тобто

існують декілька варіантів відношень, а саме паремія може мати точний і контекстно-незалежний переклад. В той же час вона може бути передана мовою перекладу того чи іншого респондента, однак, паремія може мати деякі відхилення, що відрізняються від повного перекладу. Крім цього може бути таке, що паремія абсолютно не має еквівалента чи аналога.

Крім того, у кожній мові є паремії, що містять реалії, тобто назви предметів та явищ матеріальної і духовної культури свого народу, що повинні залишитися незмінними при перекладі, а також власні назви, які характерні лише для певної мови. Ці вислови називаються етноспецифічними, тобто вони відображають національний характер та мають національне забарвлення [17, 122].

Переклад пареміологічних одиниць відноситься більше до художнього перекладу також він тісно пов'язаний з перекладом сталих виразів, ідіом і поезії. Пареміологічні одиниці часто відіграють важливу роль у розповідях, так як вони формують ідею художнього тексту, що підсилюють емоційно-експресивне та особливо культурне забарвлення. Тобто завдяки часу коли з'явилися перші пам'ятки літератури все, що існувало було увібрane народною мудрістю.

Завдяки прислів'ям та приказкам воно збагачується духом народної творчості й афористичності, що сприяє покращенню виразності авторського тексту, що наближає його до більш поширеної розмовної лексики. В той же час у художніх творах часто використовуються різносюжетні паремії, які найчастіше використовуються для опису настрою та характеру героїв. Також письменники можуть використовувати паремії як цитати, що більш розкривають та підсилюють думку автора, а також можуть відображати певну епоху, в яку писав та творив той чи інший письменник.

Прислів'я та приказки дуже складні за будовою, так як вони мають метафоричний характер, що робить їх не сильно чіткими, також їм властива певна стислість і афористичність, через яку вони виражають особливості

життя кожного народу [17, 122]. Художні твори, що наповнені різними культурними ознаками, які мають відображати духовний світ людини та інтерпретуючи і характеризуючи кожну зі своїх дійсностей.

Відносно дуже важко та дуже рідко вдається передати внутрішню форму прислів'я, так як і інших ідіом. Через те, що перекладачеві може не вдатись вибрати правильну або підходящу саме цій пареміологічній одиниці, близьку за синтаксичною структурою та семантично забарвленою основою схожою до оригіналу, то в цьому випадку відтворюється переважно повчальний зміст самої паремії.

Крім того, при перекладі всіх пареміологічних одиниць дуже важливо звертати увагу на основні принципи перекладу, а саме:

- добір слова, яке найточніше відображає реальну дійсність оригіналу;
- дотримуватись стилістики;
- вживання сталих фразеологізмів;
- враховувати індивідуальний стиль автора;
- орієнтація на контекст;
- відповідність авторській напруженості.

Зазначені перед цим способи перекладу паремій не є завжди та не повністю відповідають змісту та образу самого оригіналу. Так як прислів'я та приказки можуть бути властиві лише тій мові, через яку та в якій вони створені, і розкривають свої певні особливості культури народу, мови оригіналу. Однак, можна створити найкращу адекватність перекладу, яка може гарантуватися через використання еквівалента, оскільки завдяки ньому буде точно та правильно зберігатися емоційність, колорит і образність мови, паремію якої хочуть перекласти.

2.3 Лінгвокультурний аспект італійських паремій

Кожна мова може використовувати образні прислів'я або прислів'я, які всім відомі як стереотипи, що використовуються в реальних ситуаціях, для того щоб передати певну точку зору мовця без прямого на те висловлювання. Це може підкреслювати функціональну подібність певних прислів'їв до їх мовленнєвих актів. Але найважливіший висновок, який можна зробити з вивчення прислів'їв, полягає в тому, що їхня проста ідея існує поза часовими нормами. Тобто вони є задіяні у нашій мові до тепер, навіть якщо зважати на той факт, що ці ж прислів'я або приказки використовували наші предки, задовго до народження наших батьків та навіть дідусів та бабусь. Крім того, вони постійно вдосконалюються у мові, оскільки на їх основі постійно будуються нові фразеологізми, які є інспіровані ситуативно-метафоричними ознаками.

Виходячи з цього, коли прислів'я виконують постійний мовленнєвий акт у певному контексті, вони часто можуть складатися з простого чи складного речення, граматики якого буде тісно пов'язана з його семантикою. З цієї причини прислів'я, що передають колективний досвід, зазвичай мають форму простого чи складного висловлювання, що так чи інакше пов'язує момент розмови з певним реальним чи стереотипним сценарієм в залежності від ситуації. Крім того, дієслово вживається в теперішньому часі і виступає предикатом речення [29, 69].

Прислів'я, які показують або виражають застереження, вказівки чи моральні поради, які перебувають межі з мораллю, зазвичай мають складну структуру речень. Прислів'я цього типу в італійській мові можуть бути складними реченнями з наказовим або умовним присудком, а в українській – у формі речень з кличним відмінком, наприклад: «*Chi troppo vuole nulla stringe*», що буквально перекладається: *Хто занадто багато хоче, той нічого не отримує*; «*Non si può avere la botte piena e la moglie ubriaca*» – *Не можна мати і бочку повну, і жінку п'яну*.

Також всім відомі паремії в італійській мові, а саме образні прислів'я які служать непрямими мовними діями, оскільки вони використовують різноманітні стереотипні сценарії для не прямого опису поведінки чи рис характеру людини, наприклад: «*Non si può cavare sangue da una rapa*» – *З рини крові не вичавиш*; «*Chi di spada ferisce, di spada perisce*» – *Хто мечем ранить, той від меча й загине*; «*Quando il gatto non c'è, i topi ballano*» – *Коли кішки немає, миші танцюють*.

Було б некоректно сказати, що значення українських прислів'їв повністю збігається з італійськими, але можна зазначити, що вони виражають життєву мораль яку не треба боятися. Те саме можна сказати і про італійські прислів'я, мораль яких така, що нічого ніколи не робиться дарма. Зміст такого прислів'я дуже розпливчастий. Однак він може змінитись та набути конкретного значення в якомусь певному контексті [24, 55]. Будучи текстом, прислів'я не завжди можуть бути синонімами, але можуть виражати якесь схоже значення, що може зводитися до конкретної життєвої моралі. В той же час використання того чи іншого прислів'я в мові, яка радить робити свій вибір з урахуванням ситуації або ж контексту та в залежності від співрозмовника, тобто виходячи з прагматичних факторів, що є властивими до мовленнєвих актів [24, 55].

Виходячи з попередньо наведених фактів, можна зробити певний висновок, що прислів'я є короткі фольклорні тексти, що здатні до актуалізації в мові, подібно до певних мовленнєвих актів, хоча вони можуть суттєво від них відрізняються. Під час висловлювання якогось із прислів'їв, що може завершити промову та відіграти виняткову роль. Так як використання певних паремій, висловів чи прислів'їв може дозволити уникнути обговорення певної думки або ж почати дискусію і в деяких випадках залишити за собою «останнє слово» [24, 57].

Завдяки відображенню думок які є вкладеними у прислів'я будь-якого народу, сам вибір прислів'я дозволяє судити про ставлення співрозмовника до

різних моральних цінностей, показуючи які його моральні принципи і чи відрізняються вони від тих, що зазвичай вважаються загальноприйнятими в мовних групах. До того ж потрібно зважати на те, чи співрозмовник щирий у своїх висловлюваннях та як саме може вплинути громадська думка.

Якщо навіть не детально розглядати кожен фразеологізм у різних мовах, все-одно можна дійти до певного висновку, а саме, що існує багато подібностей. Особливо у багатьох різних сюжетних ситуаціях чи реальному житті, тобто вчинках та поведінці людей, які знайшли своє відображення в ідіомах.

Виходячи з цього існує здатність, у кожній мові своя, для знаходження лише певних, тобто власних засобів, для словосполучень чи слів, що позначають ці вчинки та ситуації. Крім того, такі засоби пов'язані не лише з мовою. Вони тісно пов'язані з навколишнім світом, а саме: природою, кліматом та способом життя. Звісно через зв'язок між об'єктивними умовами життя і конкретними, тобто матеріальними, соціальними і моральними сторонами цього життя, неминуче можна знайти своє певне вираження в мові, а зокрема, і в ідіомах [24, 61].

Завдяки своїм індивідуальним характеристикам ці знаки можуть не тільки позначати ситуацію, а й містити в собі конкретну оцінку. Проте, передаючи цю оцінку, вони, на відміну від коротких фольклорних текстів, вони не можуть містити мораль, що дуже характерно, для прислів'їв. А більше зближуються до оцінної лексики. Ця властивість може підтвердити їх статус як мовного знака [24, 62]. Наприклад, дуже легко можна задіяти до порівняння мову, що відображає деякі уявлення носіїв про людські стосунки в різному мовному середовищі або мовному суспільстві.

В українській мові в ідіомах, пов'язаних зі стосунками дітей і батьків, на першому місці завжди стоїть мати, тоді як в італійській – батько. В італійській мові буде «*Figlio di papa*», що означає *татів синочок*, тоді як в українській мові частіше використовується «*мамин синочок*».

Паремії у яких присутні слова Бог в італійській мові часто свідчать про значно важливішу роль релігії в житті італійського народу, якщо порівнювати з використанням в українській мові. Бог в італійських ідіомах зазвичай зустрічається з дуже позитивною конотацією [29, 88].

Тобто існує більш ніж з півсотні фразеологізмів із уживанням цього слова у італійському фразеологічному словнику. Однак існує один приклад зневажливого ставлення до Бога. Наприклад, паремії: «*Per amor di Dio*», що означають в буквальному перекладі для любові до Бога. Тоді як вислів: «*Per amor di Dio nessuno da niente*», що означає, що просто так тобі ніхто нічого не дасть. В той час в українській мові є схожий вираз «за спасибі, за дякую».

Тоді як, паремії у яких звучить слово диявол є досить популярними і їх налічується навіть більше сотні. Італійці досить легко ставляться до цього слова і легко називають диявола дияволом. Цікавий факт, що вони часто використовують його, коли диявол виступає як альтернатива добру, наприклад, «*Fuggire (Scappare) come il diavolo dall 'acqua santa*», що буквально перекладається як бігти, як чорт від святої води; або як чорт від ладану, що в означає тікати від когось чи від чогось, але існують й інші вислови:

«*Povero diavolo*», що означає бідолаха та «*Avere il diavolo dalla sua*», що буквально перекладається, як мати диявола на своєму боці, що означає – бути щасливчиком.

Сільська праця та психологія селян, в цілому як італійських, так і українській, мають дуже багато чого спільного, наприклад, в італійських пареміях селяни зображуються як люди, що є позбавлені певної делікатності тобто це звучить як: «*Fine come la suola d'un contadino*». Буквально перекладається тонкий, як підошва селянина, що означає певну відсутність тактовності або делікатності. «*Fare come quel contadino che portò il cacio al padrone*», що буквально перекладається як зробити, так як зробив би селянин, що дав сир господареві. Тобто це означає давати однією рукою, однак, забирати іншою. Схожий сенс будуть передавати й інші прислів'я, наприклад,

«*Contadini e montanini scarpe grosse cervelli fini*», означає буквально, що у хліборобів і горян грубі чоботи, однак тонкий розум. В українській культурі також існує багато прислів'їв про селянську працю: «*Будеш трудиться — будеш кормиться*», «*Без діла жить — тільки небо коптить*» або «*Без роботи день роком стає*». Однак, в українській мові селяни є роботящими, які не уявляють свого життя без роботи. Також вони зображені дуже чесними та простими людьми.

В той час як ті, хто керує маєтками в італійських прислів'ях описуються як нечесні люди, що зокрема звучить так: «*Piu ladro del fattore maremmano*», що перекладається як він ще більший злодій, ніж керуючий маєтком з Маремі. Тоді як інший вираз звучить: «*Fattore nuovo tre di buono*», що означає новий керуючий є добрий лише три дні. Звісно в українських виразах не могли оминати панів та багатіїв, тож також є багато паремій, наприклад: «*Біда учить, а пан мучить*», «*Більше панів, як псів*», «*Пан дає, а селянин бере*». В цьому випадку селяни зображуються як ті, хто живе завдяки своїй важкій праці, в той час як панство часто використовує їх лише як робочу силу.

Однак не лише релігія є використана у пареміях також часто зображено італійський священників, що також стають об'єктом критики в народних прислів'ях. «*Fare come i preti che dicono sempre a te*» тобто цей вираз перекладається: робити, як священник, що завжди думає тільки про себе. «*Date da bere al prete che il chierico ha sete*», має переклад дайте пити священникові, у паламаря спрага. Але подібний сенс не оминули і українські прислів'я: «*І сам не дам, і другому не дам*» або «*На тобі, небоже, що мені негоже*». Саме ці вирази підкреслюють жадібність та скупість людей.

Також існує багато італійських паремій, що виражають певний скептицизм щодо лікарів, наприклад: «*Medico giovane fa la gobba al cimitero*» – у молодого лікаря на цвинтарі горби. Існує схожий вислів і в українській мові: «*Горбатий цвинтар у молодого лікаря*» або "*Молодий лікар – цвинтарний майстер*". Однак крім цих висловів також в українській культурі

є прислів'я, що навпаки показують довіру до лікарів: «Від лікаря не таїсь – будеш здоровий», але і народної критики не оминати: «Лікарі збирають людей, але інколи й кладовище поповнюють».

Такі прислів'я стосуються і людей, що працюють в юридичній справі. В італійській мові вони описуються дуже красномовними: «*Parlare come un avvocato*», що означає буквально говорити, як адвокат, тобто це підкреслюється їхньою здатністю до переконання. В українській мові також існує паремія, що стосується характеристики адвокатів і звучить вона так: «Як мовиши, так і зробиши», що може розповідати про вміння юристів добре підбирати слова.

Також в українській мові ми часто можемо зустріти багато паремій, які є характеристикою, що описує характер людей, їх манеру спілкування та певні ораторські здібності [27, 55], це такі паремії як: «Багато балакає – мало робить», «Слово – не горобець, вилетить – не спіймаєш», «Слово – не стріла, а серце ранить», «М'яке слово гнів гасить», «На словах лев, а на ділі – засць», «Хто багато говорить, той мало розуміє», «Язик без кісток – що хоче, те й верзе», «Краще мовчати, ніж дурницю говорити», «Хто добре мовчить, той добре говорить» [27, 49].

Особливо українські прислів'я та приказки щодо слова часто пов'язують його з особистісними якостями, що пов'язані з культурними традиціями та конкретним колективним досвідом народу. Також вони часто мають дещо критичний характер щодо тих, хто багато говорить, однак мало робить. В італійській мові також часто можна зустріти подібні паремії, що характеризують людей, які багато говорять ні про що, тобто про «базік». Наприклад, вираз «*Chi parla molto, agisce poco*» буквально перекладається «Хто багато говорить, той мало робить», а «*Le parole sono belle, ma i fatti lo sono di più*» перекладається «Слова красиві, але вчинки важливіші», також існує вираз «*Chi tace è saggio*», який має переклад «Хто мовчить – той мудрий».

Всі наведені прислів'я в обох мовах часто містять дещо негативну оцінку того, хто багато говорить, але мало робить. Але деякі італійські паремії, що містять у собі слово «говорити», тобто «*parlare*», можуть мати повчальний характер, наприклад: «*Meglio parlare poco che parlare troppo*» в перекладі означає «Краще говорити мало, ніж говорити багато», «*Chi parla piano, parla saggio*» перекладається «Хто говорить тихо, говорить мудро», і ще один вислів, що позначає розмови «*Le parole volano, gli esempi restano*» перекладається «Слова зникають, а приклади залишаються».

Часто італійські прислів'я, що характеризують людину виражаються через характеристику її мовлення: «*Meglio tacere che dire sciocchezze*», що буквально перекладається як: краще мовчати, ніж говорити дурниці, «*Chi parla meno, sbaglia meno*», у дослівному перекладі: хто говорить менше, той менше помиляється, тоді як вираз: «*Il silenzio è d'oro*» буквально перекладається як: Мовчання – золото. Звісно, без таких паремій не обійшлося і в українській мові вони мають спільну семантику: «Мовчи – розумним будеш», «Краще мовчати, ніж дурням здаватись», «Мудрий мовчить, дурень кричить». Всі ці усталені вирази описують певні людські чесноти та їх вади, що часто критикують тих, хто говорить забагато.

Також всі знають, що наше життя не вічне тому можна часто зустріти різні паремії на цю тему. Наприклад, в українській мові все, що стосується смерті звучить так: «Заснути вічним сном», «Піти за обрій», «Заплющити очі назавжди». Вони в певній мірі відображають культурні уявлення про смерть в різних колах українського суспільства. Тоді як в італійській мові існує також ідіоми з дефініцією саме «померти», що містять певний міфологічний контекст, що пов'язаний з багатьма літературними текстами, тобто це звучить як: «*Pagare il tributo a Caronte*», що в перекладі буде: заплатити данину Харону. Також існують схожі вислови: «*Andare a casa del diavolo*» у перекладі «Відправитися до дому диявола», тобто в певній мірі у цьому виразі

відображається вплив міфології на італійську культуру та деяку фамільярність, не серйозність у ставленні до смерті.

Тобто з цього можна зробити певний висновок, що таким чином, обидві мови містять вирази, що в певній мірі відображають важливі культурні аспекти через відомі мовні звороти, що пов'язані зі смертю та життєвими ситуаціями.

Висновки до 2 розділу

Перекладознавці виокремлюють п'ять основних способів перекладу паремій:

1. Переклад, що існує через повний відповідник, а саме еквівалент. Тобто цей метод передбачає наявність у мові перекладу паремії, що є еквівалентним за змістом, функціями та стилістичними характеристиками паремії в мові оригіналу. Крім того можна зазначити, метафору, що є зафіксованою в паремії, та має своє власне підґрунтя, що базується на ідентичних образах. Отже, повні відповідники часто зустрічаються в так званих міжнародних прислів'ях і приказках, що також є крилатими фразами, які беруть свій початок ще у міфічних або біблійних джерелах.

2. Переклад здійснюється через частковий відповідник, тобто завдяки цьому прийому зберігається більшість змісту разом із функцією, що має своє певне стилістичне забарвлення паремії, однак, втрачає її власне образне забарвлення.

3. Переклад, що здійснюється завдяки калькуванню, тобто калька не піддається будь-якій персональній ритміко-метафоричній організації. Завдяки такому методу паремія може бути відтворена майже дослівно і сам контекст буде свідчити про те, що це стійкий вислів, відтворений за оригіналом.

4. Переклад псевдокореспондентом, тобто це метод перекладу, що використовується для паремій, які не мають повного або часткового

відповідника в мові перекладу, або перекладач вважає недоцільним використовувати наявні або відомі відповідники в цій мові. У такому випадку приблизний відповідник використовується без змін та без збереження змісту, образу оригінального прислів'я. в цьому випадку перекладач самостійно вигадує оригінальний відповідник.

5. Описовий переклад. Завдяки такому способу переклад виконується навіть коли немає необхідних відповідників і взагалі неможливе дослівне калькування. Такий метод передбачає тлумачення та пояснення паремії, яка вважається перестає існувати як самостійна мовна одиниця в тексті перекладу, а також може змінюватися завдяки стилістичним особливостям.

Також через дослідження перекладу паремій, можна дійти висновку, що однією з найскладніших проблем художнього перекладу є відтворення саме оригінальних паремій, які вживались певним автором для передачі більш активного або виразного мовлення. Перед перекладачем постає проблема вибору найбільш точного відповідника, що визначає ефективність перекладу тієї чи іншої паремії. Також існує багато чинників, що також ускладнюють і впливають на проблематику відтворення правильно коректних пареміологічних одиниць під час перекладу. Звісно існує ряд чинників, що впливають на правильність перекладу, а саме: рівень культурного розвитку носіїв мови, її географія та побутові умови їхнього життя, матеріальна культура тощо.

РОЗДІЛ 3

ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ІТАЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Відтворення італійських паремій українською мовою потребує стратегій, які дозволяють зберегти їхню культурну і семантичну цінність. Застосування ефективних стратегій дозволяє передати значення італійських паремій із урахуванням культурних особливостей української мови, зберігаючи при цьому їхню лінгвокультурну цінність і семантичну глибину.

3.1 Функціональні та жанрово-стильові особливості передачі образності італійських паремій в українському перекладі

Для того щоб зрозуміти сенс паремій в мові, потрібно проаналізувати їх за темою та змістом, оскільки їх можна класифікувати через різні ознаки. Наприклад, італійська паремія «*Chi troppo vuole, nulla stringe*» може бути перекладена дослівно: Хто багато хоче, нічого не має. Однак в українській мові існує його аналог «*Хто за двома зайцями женеться, жодного не впіймає*». Тобто це будуть вирази, що позначатимуть характер людини, а саме її нетерплячість. Однак такі паремії можуть бути віднесені одразу до декількох різних груп.

Поділ паремій на теми має суб'єктивний характер і кожен науковець чи дослідник, що хоче скласти такий пареміологічний збірник, може на свій розсуд поділити паремії на декілька різних тематичних груп, оскільки майже кожен із принципів класифікації має свої певні недоліки та переваги і відносно кожен може бути застосований у різних випадках залежно від того, які саме цілі наукового дослідження. Наприклад, паремії, у яких використані такі лексеми як *Бог, милосердя, гріх* і так далі, можуть бути класифіковані як прислів'я про віру, тоді як лексеми *терпіння, надія, любов*, позначатимуть

паремії про долю. Отже, завдяки цьому поділу можна побачити різні тематичні групи, що показують та відображають життя людей і їх ставлення до буття в цілому і на це потрібно зважати, використовуючи їх при перекладі та вживанні у своєму спілкуванні чи письмі [22, 36].

До нині широковідомої теорії жанру та проблеми класифікації паремій неодноразово звертався видатний український письменник і відомий перекладач Іван Якович Франко. Він вважав, що паремії є дуже важливою складовою, яка розкриває та показує національну культуру та мову в цілому. Також Франко обговорював та досліджував різні типи паремій, що зокрема мали класифікацію за алфавітом і певною тематикою. Тобто слід зазначити, що Франко не лише просто класифікував паремії, а й досліджував їх значення та важливу роль у національній мові та культурі. Він також інтерпретував деякі паремії, та запропонував до них свої переклади та підходи до їх розуміння. Звісно ж поет часто у своїх творах використовував паремії. Для того щоб краще розкрити розуміння та свідомість своїх літературних героїв, вставляючи в текст або вживаючи в їх мовленні [20, 79].

Пареміологічна концепція Франка зосереджує свою увагу на сутності самого роду, його походженні та побуті, що є основними критеріями оцінки кожної з паремій. До цієї збірки увійшли прислів'я, приказки, порівняння, вітання, побажання, прокльони, жарти, каламбури тощо. Також він досліджував різні жанрово-теоретичні питання, що ґрунтувалися як класифікація паремій їхні типи розрізень, а також визначення певного смислового жанру, а також семантичний аналіз самих паремій з урахуванням на всі види контексту.

Наведемо кілька прикладів таких паремій:

- Паремії, що ґрунтувались на тематиці традиційного та побутового характеру. Та виникли на основі побуту, ритуалів, традицій. Наприклад, італійська паремія: «*Natale con i tuoi, Pasqua con chi vuoi*», що перекладається як: *Різдво з рідними, Великдень з ким хочеш*, що означає тісні сімейні

відносини, в яких сімейні свята особливо Різдво потрібно святкувати в колі родини. Також такий вислів можна віднести і до паремій на тему віри та релігії, оскільки італійці відрізняються в певній мірі тим, що ставлять на перше місце саме тематику віри, тоді як український відповідник буде дещо відрізнятися: «*В гостях добре, а вдома краще*».

- Паремії, що виникли на основі саме трудової діяльності відносячись до різних соціальних груп. Такі вислови широко поширені в різних мовах, особливо в італійській та українській. Можна навести приклад італійської паремії, що звучить як: «*Chi ha tempo non aspetti tempo*», в перекладі це буде: хто має час, не чекає часу. Цей вислів означає, що людина якщо хоче працювати завжди знайде для цього час, а не шукатиме відмовки. Українським відповідником слугує прислів'я «*Куй залізо, поки гаряче*».

- Паремії, що є відображенням географії країни. Вони є автентичними і відомим лише в країні, де ці вислови використовуються. Наприклад, паремія, яка звучить: «*Vedi Napoli e poi muori*», що з італійської буде перекладатись як: *побач Неаполь і помри*. Це фразеологізм, буде розумінням того, що після того, як людина побачила щось надзвичайно прекрасне, яке варте уваги і гідне не тільки захопленню, а в Італії це місто Неаполь, можна дійти висновку, що життя пройшло не дарма. Існує також український відповідник: «*Краще раз побачити, ніж сто разів почути*».

- Паремії, що виникали на основі багатьох різних літературних джерел також певних законів або були відображені в пресі. Одним із таких прикладів є вираз: «*L'abito non fa il monaco*», що перекладається як «*Одяг не робить монаха*». Тобто це означає, що, не зважаючи на те, як саме одягнена людина, чи як вона себе презентує, не слід вірити, що вона така і є. В українській мові відповідником буде «*Не суди книгу за обкладинкою*».

- Паремії, які несуть у собі відображення устрій суспільства також їх соціальну ієрархію або ж історичні факти та згадки, що відносяться до реалії. Існує такий італійський приклад: «*Il pesce puzza dalla testa*», що

перекладається в прямому сенсі як: риба гниє з голови. Тобто ця паремія означає, що в багатьох випадках всі проблеми чи певним чином корупція в якійсь організації, державі чи групі людей розпочинається завдяки основоположникам, а саме керівникам чи верхівкам самої організації. В українській мові цей вираз є аналогічним і матиме те ж саме значення.

Також можна виділити той факт, що у кожній мові є свої певні лексичні пласти, через утворення яких формуються нові фразеологічні одиниці, тобто нові паремії. Слід зазначити, що багато з яких є міжнародними і також треба додати, що вони часто не втрачають свого значення навіть піддаючись перекладу.

Італійське прислів'я «*La nuova scopa sprazza bene*» має український відповідник «*Нова мітла по-новому мете*». В цьому випадку італійське прислів'я передає ту ж саму ідею, що й українське, а саме те, що нові речі чи навіть люди зазвичай працюють в певній мірі з більшим ентузіазмом або ж більшою ефективністю. Існують й інші вислови, які мають схожі аналоги в різних мовах. Наприклад: «*Chi dorme non piglia pesci*» дослівно перекладається «*Хто спить, той рибу не ловить*», тобто в цій паремії підкреслюється саме важливість активності й зусиль для досягнення успіху. Звісно, в українській мові також є свій відповідник: «*Хто рано встає, тому Бог дає*».

Досліджуючи це питання можна розрізнити певну національно-культурну специфіку самих паремій, зважаючи на декілька чинників, а саме об'єктивним, що має своє проявлення в природних і культурних реаліях певного народу чи суспільства. Також зважаючи на суб'єктивний чинник, що передбачається як вибір через мовні засоби у різних мовах. Що використовуються для залучення до перекладу та для вираження тих самих явищ і реалій.

Завдяки культурній специфіці, що визначається через елементи матеріальної чи духовної культури суспільства, а також її історією, її звичаями та природно-географічними особливостями. Через це тоді коли ми аналізуємо

сам склад паремії, ми також досліджуємо культуру країни через її свідомість і менталітет самого народу [18, 154]. Зважаючи на це розрізнення таких фразеологізмів відбувається через поділ на певні групи паремій.

А саме існують такі групи:

- однакові за формою і значенням паремії;
- паремії, що мають схожу форму і однакоє значення;
- паремії, що мають різну форму, але однакоє значення;
- зовсім різні за формою і значенням паремії.

Через розподіл груп до першої групи можна віднести паремії, які не будуть мати конкретної національної або культурної специфіки, однак, вони є абсолютно ідентичними в різних мовах. Тобто в більшості випадків це зазвичай паремії які походили ще з латинської мови та мали запозичуватись із однієї мови переходячи в іншу. Одним із латинських прислів'їв, яке збереглося в італійській мові, є: «*Le parole volano, gli scritti rimangono*», що в перекладі звучить як: слова летять, а написане залишається. Ця паремія виражає важливість саме письмових слів та різної документації, що можуть і повинні зберігатися довго, тоді як на відміну від слів, які дуже легко та швидко можуть бути забуті. [7, 265].

До групи паремій які є однаковими за формою та їх значенням, належать різні фразеологізми або ж усталені приказки, які можуть виражатися близькі до значення оригіналу. Наприклад, італійське прислів'я «*Fatta la legge, trovato l'inganno*» дослівно перекладається «Зробив закон — знайшов обман», а вираз «*La fame caccia il lupo dal bosco*» перекладається як «Голод жене вовка з лісу». Ці два вирази дуже схожі за значенням вони відображають прагнення до того щоб обійти труднощі, через створення ілюзії або ж видимість певного благополуччя чи щастя. Хоч ці паремії мають однакову форму та значення, але вони можуть бути використані в різних культурах або ж різних місцях, по-своєму.

Узагальнюючи все вище сказане можна дійти висновку, що дослідження самих паремій є важливою частиною мовознавства та культурології, особливо потрібно зважати на всі ці чинники, коли хочеш перекласти той чи інший вираз. Вони також демонструють культурні особливості та цінності суспільства, через передачу та розуміння контексту традиції певного народу. Тобто знаючи паремії в мові, країну якої ви вивчаєте, можна допомогти собі вдосконалити мовленнєві навички, крім того розвинути критичне мислення та в певній мірі збагатити словниковий запас.

В той же час до другої групи належать паремії, що є однакові за змістом, однак вони є різними за їх вираженням. Тобто це вирази, що є одним із явищ, які виражають через певну стилістичну фігуру, а саме риторику. Тобто завдяки таким пареміям можна швидко і точно порівняти, які саме вирази мають подібну форму та подібне значення. Та коли саме можна використати їх, щоб посилити свої аргументи або ж заохотити до певних дій, що підкреслять важливість до певної ідеї або створюючи певний комічний ефект. Виходячи з цього у таких пареміях можуть бути задіяні ті ж самі ключові слова, які мають певне основне значення. Такі паремії можна розрізнити через порядок слів або ж їх синтаксичною будовою. Ось представлено декілька прикладів в італійській мові з цієї групи паремій, які мають подібну форму та однакове значення.

Італійська паремія «*Chi non risica, non rosica*» дослівно перекладається як «*Хто не ризикує, той не їсть*» і означає, що не можна досягти успіху без ризику, є й схожий вираз до цієї групи є: «*A buon intenditor poche parole*», що перекладається як «*Для розумної людини кілька слів достатньо*», що характеризує людину, яка не потребує багато пояснень, тоді як: «*Non tutte le ciambelle riescono col buco*», що в перекладі означає, що «*Не всі бублики виходять з дірочкою*» та має український відповідник «*Не так сталося, як гадалося*». Італійський вираз «*Tra il dire e il fare c'è di mezzo il mare*» перекладається так: «*Між сказаним і зробленим – море*» і означає велику

різницю між сказаним та зробленим. Відома італійська паремія: «*Meglio un uovo oggi che una gallina domani*» в перекладі буде: «краще яйце сьогодні, ніж курка завтра», що означає, що краще отримати щось не сильно велике, але напевно його мати, ніж чекати на щось більше, але в майбутньому не отримати. «*Acqua passata non macina più*» дослівно перекладається «Вода, що пройшла, більше не меле» і означає те, що минулі події вже не мають такого значення як сьогодні. Також цікавий вираз: «*Campra cavallo che l'erba cresce*» перекладається як «Чекай, коню, поки трава виросте». Воно матиме своє значення щодо очікування чогось безрезультатного, а іноді навіть марного щодо сподівань на якісь певні зміни. «*Il lupo perde il pelo ma non il vizio*» матиме переклад «Вовк скидає шкуру, але не вади», що розкриває людську суть через те, що незважаючи на зовнішні зміни, людина зсередини залишається такою ж, як і була.

Через таку групу паремій зазвичай використовується для підкреслення певної думки через створення ефекту впливу на слухачів чи читачів. А також вони можуть доповнити текст через емоційну сила і допоможе в певній мірі в їх запам'ятовуванні.

Тоді як, третя група паремій буде відображати певну національну специфіку та матиме своє власне відображення в лінгвістиці й мовознавстві. Тобто завдяки таким фразеологізмам через які буде репрезентуватися різні лексичні одиниці. Зважаючи на це паремії, що відображають культурні та в певній мірі моральні цінності італійського народу, як і перекладені та адаптовані українські паремії можуть демонструвати їхній унікальний менталітет. Наприклад, італійська паремія «*Tutto viene a galla*», що має український відповідник "Все таємне стає явним". Передається через мудрість та досвід минулих поколінь та може розкривати культурні особливості. В цьому випадку кожна країна має власні паремії, що будуть відображати національні традиції та їх власний притаманний лише певній країні менталітет, наприклад: «*La gatta frettolosa fa i gattini ciechi*», що

буквально перекладається як те, що кішка, що поспішає, робить сліпих кошенят. Тобто має значення, що важливо підтримувати терпіння, оскільки поспіх може призвести до помилок. В українській мові є аналог, що звучить як: «Поспішиш – людей насмішиш». Наступний вираз звучить: «*Chi va piano va sano e va lontano*», що буде означати: «Тихіше їдеш – далі будеш» та наголошує на важливості в обережності та поступовості в діях. Паремія: «*Tra il dire e il fare c'è di mezzo il mare*» буде перекладатись як *між сказаним і зробленим – море*, аналогічний варіант знаходимо в українській мові: «*Між сказаним і зробленим – велика різниця*», що означає, що обіцянки чи слова часто не відповідають реальним діям або результатам або іншими словами, те, що люди говорять, може суттєво відрізнятись від того, що вони врешті-решт роблять. Паремія «*Chi dorme non piglia pesci*», в перекладі «*хто спить, той не ловить риби*», матиме схожий відповідник в українській: «*Хто рано встає, тому Бог допомагає*». Тобто це пояснюється тим, що наголошується на важливості бути активним та працьовитим. «*Ognuno tira l'acqua al proprio mulino*», що буде буквально перекладатись «*кожен тягне зерно на свій млин*», а український відповідник є достатньо схожим: «*Кожен тягне ковдру на себе*» Цей фразеологізм підкреслює людську натуру яка схильна до того щоб в першу чергу думати лише про себе та про власні інтереси.

В той час четверта група є відображенням паремій, які притаманні лише певній культурі та народові і не мають прямого аналогу. Під час перекладу таких фразеологізмів потрібно зважати на культурні особливості та розумітись на звичках та переконаннях певного народу. Наведені нижче приклади паремій є саме такими виразами.

«*Essere come il prezzemolo*», що буквально перекладаються як: бути як петрушка. Зважаючи на те, що Італія славиться своєю кухнею, було б дивно щоб там не було специфічних та притаманним саме цій темі виразів. Отже це значення буде відображати людину яка присутня скрізь або ж завжди на виду.

«*Chi la fa, l'aspetti*» в перекладі буде: хто робить, той чекає. А сенсом такого прислів'я буде те, що той, хто щось зробив, має бути готовий до певних наслідків своїх дій.

«*Fare la scarpetta*» перекладається буквально як: зробити черевик. В той же час значення дуже відрізняється від дійсності і також пов'язане з любов'ю італійців до їжі. Ця паремія означає звичай італійців насолоджуватися їжею до самого кінця, тобто до останнього шматочка.

«*Fare il ponte*» перекладається як: будівництво мосту, має своє певне значення, що відображає те коли беруть довгий вихідний, який в подальшому буде поєднуватись із вихідними чи святковими днями. Це паремія, що є відображенням специфічного вибору до планування відпочинку саме через італійський спосіб.

«*Essere in gamba*» буквально перекладається як: бути на ногах. Значення відображає розум, здібність до чогось або вміння чи навички. Тобто це описує людей, які вміють добре справлятися з конкретними ситуаціями.

«*Prendere due piccioni con una fava*», що перекладається: вбити двох птахів однією бобовою квасолею, та має значення того, що можна досягнути двох цілей або зробити дві справи одночасно. Також схожий вислів є і в українській мові: «вбити двох зайців одним пострілом».

3.2 Адаптація образності італійських паремій в українському перекладі як засіб досягнення адекватності

Для того щоб зрозуміти які бувають успішні та проблемні переклади, потрібно визначити особливості загальнолюдського паремійного фону. Відомо зокрема про те, що 95% паремій відображають певні людські якості, що відносяться до особливостей зовнішності та характеру. Тобто існує певна закономірність, що стосується і порівняльних українських паремій. У представленому дослідженні ми пропонуємо розкривати характеристики

символів у порівняльних пареміях двома способами: зовнішньою формою (тобто, що виражає символ, наприклад, сонце, яструб, вовк, тополя) та внутрішньою формою (тобто який глибинний зміст). виражає символ). За зовнішньою формою символи в українських порівняльних пареміях поділяються на такі групи: 1) символи тварин (з підгрупами орнітологічних символів, назв риб як символів); 2) рослини (зокрема назви дерев); 3) назви людей і міфічних людиноподібних істот як символи; 4) іменники; 5) природні стихії та явища. Внутрішня форма представлена уявленнями про: 1) зовнішність людини; 2) риси його характеру; 3) психічні якості людини та ін. Далі розглянемо детальніше кожен з груп паремій [13, 149].

Українська мова, як і італійська дуже багата на символи тварин у фольклорі, також вони мають своєрідні значення та виражають певні риси характеру або ж поведінки. Найчастотнішими символами, що виступають є такі тварини, як вовк, собака, вівця, баран, гадюка, кіт, заєць тощо. Ці образи можуть виникати через тісний контакт людини з цими тваринами в різних життєвих ситуаціях, таких як побут, полювання або в іншій діяльності, що дає змогу глибше вивчити їхню поведінку.

Наприклад, вовк у фольклорі є символом хитрості, агресивності та певної небезпеки. Українські прислів'я «*Хитрий, як вовк*» або «*Любить, як вовк поросля*» підкреслюють підступність або безжальність цієї тварини. Подібні характеристики зустрічаються і в італійській мові. Наприклад, вираз «*Essere un lupo solitario*» (бути самотнім вовком) характеризує людину як незалежну й ізольовану особистість, тоді як «*Avere fame da lupo*» (бути голодним, як вовк) підкреслює її ненаситність [15, 106].

Собака в українській мові може символізувати як негативні, так і позитивні якості. З одного боку, це може бути хитрість, низький інтелект і злість: «*Хитрий, як собака*» або «*Дурний, як собака*». Хоча з іншого боку, буває, що іноді собака може символізувати вірність та відданість, хоча такі значення зустрічаються набагато рідше. В італійській мові, собака також має

різні символічні значення. Наприклад, вираз «*Fare la vita da cani*» (жити собачим життям) вказує на складне та важке життя, а «*Essere fedele come un cane*» (бути вірним, як собака) – на велику вірність.

Овечка і баран у фольклорі мають протилежні та символічні значення. Таким чином вівця зазвичай асоціюється з певною покірністю та в певній мірі безпорадністю: «*Дурна, як овечка*», тоді як баран символізує собою упертість і низький інтелект: «*Дурний, як божий баран*». У італійському фольклорі також використовують цих тварин для позначення схожих та іноді навіть подібних рис. Наприклад, «*Essere una pecora*» (бути вівцею) означає бути слабким і безініціативним, а «*Testardo come un montone*» (упертий, як баран) підкреслює впертість.

Гадюка в українській мові є символом підступності та навіть зла: «*Злий, як гадюка*» або «*Хитрий, як гадюка*». Це тварина, може асоціюватися з небезпекою та агресією. В італійській мові також є схожі вирази, наприклад, «*Essere una vipera*» (бути гадюкою) означає бути підступним і злим, а «*Avere una lingua di vipera*» (мати язик гадюки) вказує на гострий та підступний язик, що має здатність завдавати болю словами.

Кіт символізує в українському фольклорі в певній мірі зажерливість та його нерозумність: «*Дурний, як кіт*» або «*Ховається, як кіт із салом*». У той час як в українському контексті кіт більше асоціюється з більш негативними рисами, в італійській мові образ кота має більш нейтральні або навіть позитивні значення. Наприклад, «*Curioso come un gatto*» (допитливий, як кіт) підкреслює природну цікавість тварини, а «*Cadere in piedi come un gatto*» (падати на ноги, як кіт) вказує на здатність виходити сухим із води, так як коти завжди падають, стаючи на лапи.

Заєць в українських прислів'ях найчастіше може символізувати боягузтво та його характерну рису, а саме лякливість: «*Тремтить, як заєць*» або «*Боязкий, як заєць*». Проте іноді він також може символізувати швидкість: «*Швидкий, як заєць*». В італійській мові, заєць має такі ж асоціації, а саме

боягузтво. Вираз «*Essere vigliacco come un coniglio*» (бути боягузом, як заєць) використовується для опису людини, що може злякатися навіть найменших можливих загроз. [8, 68]

В українській традиції і інші тварини також мають своєрідні символічні значення. Наприклад, ворона і теля символізують нерозумність, жаба – пихатість, лисиця – хитрість, свиня – впертість, а коза – вередливість. Італійські приклади також демонструють схожість. Наприклад, «*Essere furbo come una volpe*» (бути хитрим, як лисиця) характеризує людину як хитру й обачну, а «*Grugnire come un maiale*» (хрюкати, як свиня) підкреслює грубу та безкультурну поведінку.

Італійські приклади:

- «*A cavallo donato non si guarda in bocca*» (Не заглядають в зуби подарованому коню) – Не варто критикувати те, що отримано безкоштовно.
- «*Chi dorme non piglia pesci*» (Хто спить, не ловить рибу) – Ледачі не досягають успіху.
- «*Can che abbaia non morde*» (Собака, що гавкає, не кусає) – Той, хто багато говорить, не завжди діє.
- «*Gallina vecchia fa buon brodo*» (Із старої курки добрий бульйон) – Досвідчені люди можуть принести велику користь.
- «*Il lupo perde il pelo ma non il vizio*» (Вовк втрачає шерсть, але не звичку) - Люди не змінюють своїх поганих звичок.
- «*Meglio un uovo oggi che una gallina domani*» (Краще яйце сьогодні, ніж курка завтра) – Краще щось менше, але зараз, ніж більше, але пізніше.
- «*Ognuno tira l'acqua al suo mulino*» (Кожен тягне воду до свого млина) – Кожен думає лише про свої інтереси (в приказці образ зооморфний через вказівку на тварину-мула).
- «*Chi pecora si fa, il lupo se la mangia*» (Хто робиться вівцею, того вовк з'їсть) – Хто поводить себе занадто м'яко, той буде використаний іншими.
- «*Essere un asino*» (Бути ослом) – Бути неосвіченим чи нерозумним.

- «*Essere un lupo solitario*» (Бути самотнім вовком) – Бути незалежним, жити самотньо.

Зважаючи на це, тварини є невід'ємним та дуже важливими символами в українському та італійському фольклорі. Вони можуть виражати максимально різні риси характеру людей і описувати їхню поведінку та манери життя. Багато символічних значень є полісемічними і мають широкі системні зв'язки між різними мовами та культурами.

Орнітологічні образи-символи. В українському та італійському фольклорі символічні образи птахів та комах займають дуже особливе місце. Проте, щодо їхньої класифікації існують дуже різні думки серед науковців. Деякі дослідники, такі як Г. Садова, включають птахів до складу, що має характеристику загальних тваринних символів, тоді як інші науковці, наприклад, В. Кононенко, виділяють їх в окрему групу, яка має назву орнітоморфних символів. Незважаючи на це, символи птахів, як і тварин, часто можуть виражати певні риси характеру або ж поведінки людини. Це можуть бути такі якості, як зовнішність, голос, манери тощо. Також, що є подібно до символів тварин, птахами стають ті види, з якими людина часто контактує або ж яких добре знає. [13, 49]

Наприклад, індик в українській символіці може бути, в певній мірі, втіленням пихатості та навіть гордості. Прислів'я «*Ходить, як індик Переяслівський*» відображає образ індики як зазнайки, що перебільшує свою важливість. В італійському фольклорі існує подібний вираз: «*Essere pieno come un tacchino*» (бути пихатим, як індик), що підкреслює надмірну самовпевненість. Порівняння індики з жабою, як у виразі «*Дмеця, як жаба проти вола*», також має схожий символічний характер, де жаба виступає як символ зарозумілості.

Тетерук у фольклорі символізує глухоту, як це відображено у прислів'ї «*Глухий, як тетерук*». Тобто цей образ асоціюється з людиною, яка не чує або ігнорує все сказане або почуте. В італійській мові схожим є вираз «*Sordo come*

una sampana» (глухий, як дзвін), що також підкреслює відсутність до здатності щось почути або ж до слуху загалом.

Синиця в пареміях часто символізує та вказує на безглуздість, як у вислові «*Безглузда, як синиця*». Тобто цей птах асоціюється, в певній мірі, з нерозсудливістю та недалекоглядністю. Тоді як в італійській мові аналогом цього виразу може бути вираз, що асоціюється з іншим птахом, а саме горобцем. Тобто вираз «*Essere sciocco come un passero*» (бути дурним, як горобець), що є також підкресленням легковажності або ж навіть наївності в різних життєвих ситуаціях.

Каня в українській символіці уособлює неприємний або навіть пронизливий голос, як у виразі «*Пищить, як каня*». Таке порівняння підкреслює різкість або неприємність звучання. В італійській мові схожим є вираз, де згадується інших птах: «*Strillare come un'aquila*» (кричати, як орел), що також може вказувати на гострий та неприємний звук голосу.

Тоді як чапля в українському фольклорі може символізувати високий зріст, що добре відображається у прислів'ї «*Довгий, як чапля*» або «*Довгонога, як чапля*». Тобто завдяки цьому прислів'ю може бути використаним образ для опису високих та навіть дуже худих людей. Також в італійському фольклорі існує аналогічний вираз, що звучить як: «*Essere lungo come una gru*» (бути довгим, як журавель), який може бути використаним для опису людей, що мають подібні або ж схожі характеристики.

В той час як сорока у фольклорі є символом балакучості, тобто так можна добре побачити, як це відображено у виразі «*Мовчить, як сорока в гостях*». Сорока часто асоціюється з людиною, яка дуже багато говорить, однак вона не вміє тримати таємниці, або як кажуть «*Язик за зубами*». В той же час в італійській мові можна зустріти подібний вираз «*Parlare come una gazza*» (говорити, як сорока), що також може підкреслювати певну балакучість і схильність до розмов та довгих монологів.

Ластівка в українських прислів'ях символізує певну співучість та відображення образу весни, як у вислові «*Щебече, як ластівка*». Тобто цей образ асоціюється з позитивними емоціями, що нагадують такі почуття як радість або навіть легкість. Тоді як в італійському фольклорі подібний вираз, що звучить як «*Cantare come un usignolo*» (співати, як соловей) використовують для опису людини з дуже гарним голосом або ж хорошим настроєм, що передається іншим людям.

В той час як орел, вільна і велична птаха, у пареміях часто виступає символом величчя та могутності. Прислів'я «*Орел не пристає з горобцями*» може символізувати, або краще сказати, підкреслювати соціальну нерівність, де орел може бути більш як символ високого статусу, а горобці – більш низького. Також в італійській мові є подібний вираз, що звучить як: «*Volare alto come un'aquila*» (літати високо, як орел) та має значення, що символізує прагнення до великих досягнень і амбіцій.

В той же час до символів комах також можуть належати такі образи, як оса, муха та гедзь. У цьому випадку оса символізує злість і дратівливість, як у виразі «*Кусливий, як оса*». Таким чином в італійському фольклорі також існує аналогічний вираз, що звучить як: «*Pungere come un'ape*» (жалити, як бджола) він собою підкреслює гостроту характеру того в чий бік звернений вислів. Муха у фольклорі асоціюється з певною набридливістю та навіть докучанням: «*Надоїли, як мухи в спасівку*». Тоді як в італійській мові існує схожий або навіть аналогічний вираз «*Dare fastidio come una mosca*» (надоїдати, як муха), що також характеризує в певній мірі надокучливу поведінку.

Не тільки птахи і комахи виділяються в цій частині також існування переважно рибної символіки, що також спостерігається як дуже цікаві образи. Наприклад, загальна лексема «риба» часто символізує холод або ж німоту: «*Холодний, як риба*» або «*Німий, як риба*». Тоді як в італійській мові є схожий вираз, що звучить як «*Muto come un pesce*» (німий, як риба), а також який вказує на мовчазність або небажання говорити. Окрім цього, риба може

символізувати свободу: «*Гуляє, як щука в озері*». Схожий вираз є і в італійському фольклорі: «*Liberò come un pesce*» (вільний, як риба), що підкреслює певне відчуття свободи та безперешкодного подолання та рішучості до будь яких дій.

Тоді як образ рака в українських прислів'ях символізує на вказує на більш незграбну поведінку тобто виражаючи певну неприязнь до того, що робить людина: «*Лізе, як рак*». В італійській мові є схожий вираз, що звучить як: «*Andare come un granchio*» (рухатися, як краб), який також в певній мірі буде описувати повільність або ж невміння швидко пересуватися.

Італійські приклади:

- «*Chi va con lo zoppo impara a zoppicare e chi va con i corvi impara a gracchiare*» (Хто ходить із кульгавим, навчиться кульгати, а хто ходить з воронами – навчиться каркати) – Люди приймають звички тих, з ким спілкуються.
- «*Una rondine non fa primavera*» (Одна ластівка весни не робить) - Один успіх або одна подія ще не означає змін.
- «*Meglio un uovo oggi che una gallina domani*» (Краще яйце сьогодні, ніж курка завтра) – Краще мати щось менше зараз, ніж чекати на більше у майбутньому.
- «*Aquila non cattura mosche*» (Орел не ловить мух) – Великі люди не зосереджуються на дрібницях.
- «*Gallina vecchia fa buon brodo*» (Стара курка варить добрий бульйон) – Досвідчені люди або речі часто кращі та корисніші.
- «*Essere un pavone*» (Бути павичем) – Бути самозакоханим, вихвалитися своєю зовнішністю або досягненнями.
- «*Chi ha il pane non ha i denti e chi ha i denti non ha il pane*» (У кого є хліб, нема зубів, а в кого є зуби, нема хліба) – Люди часто не мають одночасно того, що їм потрібно (з образом птаха, що клює зерно).

- «*Meglio un passero in mano che una colomba sul tetto*» (Краще горобець в руці, ніж голуб на даху) – Краще щось мале і гарантоване, ніж щось велике, але непевне.
- «*Fare la figura del tacchino*» (Зробити з себе індика) – Виглядати дурним, смішним у неприємній ситуації.
- «*Essere un falco*» (Бути яструбом) – Бути агресивним, рішучим або войовничим.

Зважаючи на це можна зрозуміти, що символіка птахів, комах і риб у фольклорі є глибоко вкоріненою як в українській, так і в італійській традиціях. Тобто ці образи використовуються для передачі певних людських якостей, а також соціальних та культурних відмінностей.

Фітоморфні образи-символи. В загальному рослини дуже часто, а краще сказати завжди, відігравали важливу роль в народній символіці будь якої можливої країни. Це має свої пояснення через давні уявлення людей про те, що всі живі істоти, включаючи рослини, мають певну подібність до людини і можуть носити в собі схожі з нею риси. Тоді як з іншого боку, рослини дуже часто виступали як центральний елемент в народних обрядах і ритуалах, де їх певна символічна роль, що була ключовою. Однією з найбільш цікавіших особливостей української символіки є трикутник взаємозамінних і взаємодоповнюваних образів. Завдяки цьому рослинний аспект цього трикутника зазвичай є представлений саме через такі рослини, як калина, верба чи тополя, які часто символізують красу, чистоту та родинні зв'язки. [15, 105]

Наприклад, тополя має традиційну асоціацію з дівочою красою та їх стрункістю. У народних висловах можна зустріти такі порівняння, як: «*Дівка, як тополя*» або «*Гарна дівка, як маківка*». Тобто завдяки цьому підкреслюється не лише зовнішня привабливість дівчини, але й її тендітність та в певній мірі грація. В той же час в італійській традиції також існують певні подібні символи, наприклад, словосполучення, що звучить як: «*Bella come un*

fiore» (гарна, як квітка), завдяки цьому виразу підкреслюється природна краса та молодість дівчини.

Калина також є ще одним потужним символом саме в українській культурі, що дуже тісно пов'язаний із родинними зв'язками. Наприклад, у вислові «*Калинова вітка, як рідная тітка*» калина є втіленням родинного тепла та сімейної любові. Тоді як в італійській культурі схожим символом є олива, що символізує велику родинну єдність та особливий мир. Тобто вираз «*Essere un ramo d'ulivo*» (бути оливковою гілкою) буде використовуватись для опису людини, яка приносить в певній мірі спокій і часткову злагоду у сім'ю.

В той же час що стосується особливих символів щодо чоловіків, то дуб є найпоширенішим образом, який символізує в більшій мірі фізичну силу та ознаку мужності. Наприклад, у прислів'ї «*Високий, як дуб, а дурний, як пень*» дуб буде символізувати не тільки фізичну силу, але й певний натяк на відсутність інтелекту або ж мудрості, що відображається у слові *пень*. В той же час в італійській символіці дуб може також мати схоже значення. Наприклад вираз, який звучить як: «*Forte come una quercia*» (сильний, як дуб) буде підкреслювати міць і фізичну витривалість чоловічої сили.

Горох, у свою чергу, є в певній мірі символом безпритульності або ж неприкаяності саме в українському фольклорі. Наприклад, у вислові, що звучить як: «*Мається, як горох при дорозі*» в цьому випадку горох уособлює певну невизначеність та відсутність конкретної стабільності у житті людини. В італійській культурі буде існувати подібний вираз, що звучить як: «*Essere come una foglia al vento*» (бути як листок на вітрі), який також може символізувати нестабільність і залежність від певних обставин.

Гарбуз, також має свої певні значення окрім своєї ролі як символу відмови у шлюбі, у деяких українських прислів'ях має також значення бідності. Наприклад, у виразі «*Уже так, що в гарбузі смак*» гарбуз буде уособлювати матеріальні труднощі або ж нещасливе життя. Тоді як в італійській мові гарбуз також буде символізувати відмову, як у вислові «*Dare*

il due di picche» (дати гарбуза), що означає відхилення певної пропозиції або відмову у стосунках.

Полинь у фольклорі буде символізувати гіркоту, як у вислові «*Гіркий, як полинь*». Це підкреслюється не лише через смакову гіркоту, але й трагічність або ж важкість долі людини. В італійській мові також існує подібний вираз, що звучить як: «*Amaro come il fiele*» (гіркий, як жовч), який буде використовуватись для опису важких або, краще сказати, неприємних або поганих життєвих ситуацій

Окрім символів, що позначають гіркоту, рослини також часто уособлюють собою покірність або відсутність характеру. Наприклад, у вислові «*Гнеться, як лоза*», що трактується як лоза та символізує гнучкість і схильність до частини коли людину легко підкорити. Тоді як в італійській мові аналогом може бути вираз, що звучить як: «*Essere debole come un filo d'erba*» (бути слабким, як травинка), що буде підкреслювати безвільність та беззахисність.

Тоді як кропива в українському фольклорі буде часто асоціюватись із злостивістю та в певній мірі агресивністю. Наприклад, у виразі «*Жалке, як кропива*» де кропива символізує людину, яка завдає болю або ж завдає неприємностей іншим людям. Тоді як в італійській мові можна зустріти схожий вираз «*Pungere come una spina*» (жалити, як шип), який буде описувати людину, що має дуже агресивний характер.

В той же час мак, у свою чергу, є певним символом дрібності в українських прислів'ях. Наприклад, у виразі «*Дрібний, як мак*» мак буде асоціюватися з чимось малим або не дуже значним. Тоді як в італійському фольклорі є подібний вираз «*Piccolo come un seme di papavero*» (малий, як макове зерно), який буде також символізувати те наскільки або ситуація, або людина, або ж її поведінка є незначною.

Що стосується загальних порівнянь між тваринними та рослинними символами, можна зазначити, що хоч зважаючи на кількість їхнього вживання

у народному мовленні є приблизно однаковою, їхня якість значно буде відрізнятись. Тоді як тваринні символи мають більш розмаїті та більш активні лексеми, що буде робити їх різноманітнішими у всіх сенсах використання. Рослинні ж символи, хоча і зустрічаються частіше, можуть обмежуватись меншою кількістю лексичних одиниць, але вони будуть глибше інтегровані у культурні ритуали та їх традиції.

Італійські приклади:

- «*L'erba del vicino è sempre più verde*» (Трава у сусіда завжди зеленіша) – Інші завжди здаються у кращому становищі, ніж ти сам.
- «*Chi semina vento raccoglie tempesta*» (Хто сіє вітер, збирає бурю) – Погані дії призводять до гірших наслідків.
- «*Non tutte le ciambelle riescono col buco*» (Не всі бублики виходять з діркою) – Не все в житті виходить ідеально (образ "дірки" в бублику символічно можна трактувати як результат праці, як у вирощуванні врожаю).
- «*Albero che cade fa più rumore di una foresta che cresce*» (Дерево, що падає, робить більше шуму, ніж ліс, що росте) – Негативні події часто помітніші за позитивні процеси.
- «*Essere come una quercia*» (Бути як дуб) – Бути сильним, витривалим, міцним (символ стійкості та міцності).
- «*A ogni albero si conosce il frutto*» (Дерево пізнають по його плодах) – Людину оцінюють по її вчинках.
- «*Chi pianta un albero, pianta speranza*» (Хто садить дерево, садить надію) – Довгострокові дії ведуть до майбутніх результатів.
- «*Essere un rametto*» (Бути гілочкою) – Бути слабким або вразливим, як гілочка.
- «*Essere come il prezzemolo*» (Бути як петрушка) – Бути всюди, завжди з'являтися в різних ситуаціях.
- «*Non si possono cavare sangue dalle rape*» (Не можна витиснути кров з буряка) – Неможливо отримати те, чого не існує або чого немає.

Таким чином, рослини в українській та італійській символіці будуть виконувати важливу роль, через втілення різних аспектів людського життя, та емоцій щодо соціальних відносин. Кожна рослина має свій унікальний символічний зміст, що відображає певне різноманіття людської культури та світогляду.

Антропоморфні та антропометричні образи-символи. Тобто використання символічних образів у порівняльних українських прислів'ях, де дуже часто зустрічаються символи, що пов'язані з людьми різних професій, а також соціальних статусів, національностей, міфологічних істот та родинних відносин. Тобто це є однією з важливих тем фольклору, оскільки кожен народ буде формувати свою культурну символіку через вірування та спостереження і до того ж свій життєвий досвід.

Узагальнені образи людей є першою категорією, що складають назви людей, а також з тими, що пов'язані з певними соціальними або професійними характеристиками. До цієї ж групи входять назви людей за певними професіями (наприклад, вчитель, пастух), а також національною належністю (як єврей, циган), а також власні імена, що набули певного символічного значення. В українських прислів'ях, єврей зазвичай буде символізувати певну хитрість і обман, але разом із цим він також може наділятися певною сміливістю: «*Чесний, як жидівська потилиця*». В той же час, в італійському фольклорі образ єврея часто асоціюється з лукавством або ж хитрістю, однак, іноді може мати і більш нейтральні пояснення. Наприклад, італійське прислів'я «*Più furbo di un ebreo*» (Хитріший за єврея) буде відображати подібне значення. [13, 149]

Міфічні образи, що є другою та дуже важливою категорією символів є міфологічні істоти, такі як чорт, біс, сатана. Вони будуть символізувати різні негативні якості. Наприклад, чорт часто зображується як непосидючий або ж хитрий. В українському фольклорі чорт також буде асоціюватися з багатством: «*Багатий, як чорт*». В італійській традиції образ чорта або диявола також

пов'язаний із хитрістю та лукавством, Наприклад вираз, що звучить як: «*Furbo come il diavolo*» (Хитрий, як диявол).

Символи тварин є одними з найбільш яскравих і широко поширеними для вживання. Вони часто символізують дуже різні риси характеру людини, такі як: хитрість, дурість, пихатість, передбачуваність тощо. Наприклад, в українських прислів'ях лисиця є символом хитрості, а в той же час вовк буде символізувати жорстокість і підступність: «*Хитрий, як лисиця*». В той же час, в італійському фольклорі образ лисиці часто використовується в певній мірі для символізації хитрощів, як у фразі «*Furbo come una volpe*» (Хитрий, як лисиця).

Українські паремії також використовують вовка, який символізує силу, а також небезпеку, наприклад, «*Голодний, як вовк*». Тоді як італійський еквівалент буде: «*Affamato come un lupo*» (Голодний, як вовк).

Також важливі символи, які будуть пов'язані з жабою, що символізує пихатість або ж невпевненість. В українських прислів'ях, наприклад, є: «*Дмиться, як жаба проти вола*». Італійське: «*Si gonfia come una rana*» (Надимається, як жаба).

Символи рослин теж широко вживані в українській культурі. Також вони часто символізують різні аспекти людського життя, такі як: краса, сила, життєздатність, а іноді й бідність. Калина є дуже важливим символом українського фольклору, часто асоціюється із символікою родини та молодості. В більшості українських пареміях вона відображається як символ жіночої краси, а саме вираз: «*Дівчина, як у лузі калина*». Тоді як в італійських прислів'ях лаванда асоціюється з чистотою та молодістю, як у фразі: «*Fresca come la lavanda*» (Свіжа, як лаванда).

Символи, пов'язані з людськими якостями є найбільш поширеною категорією прислів'їв, а також є ті, що описують риси характеру людини, і найчастіше вони вживаються як негативні риси, а саме такі як: дурість, хитрість, пихатість, тощо, наприклад: «*Хитрий, як біс*», або «*Пихатий, як*

індик», тоді як в італійських прислів'ях ці самі риси знаходять відображення у виразах: «*Orgoglioso come un pavone*» (Гордовитий, як павич), або «*Stupido come una pecora*» (Дурний, як вівця).

Символи часто є синонімічними в українських пареміях, особливо коли йдеться про схожі якості. Наприклад, маківка, тополя і калина є синонімами у значенні жіночої краси. Тоді як італійські синоніми можна знайти в символах, що відображають подібні риси: *fiore* (квітка) і *rosa* (троянда) також символізують красу.

Антонімія також зустрічається в пареміях, де символи можуть представляти протилежні значення. Наприклад, Іван (простота) протиставляється пану (влада, багатство). Тоді як в італійському фольклорі подібну роль можуть відігравати образи *contadino* (селянин) і *signore* (пан), як у прислів'ї: «*Il contadino ha le mani callose, ma il cuore tenero*» (Селянин має мозолисті руки, але ніжне серце).

Італійські приклади:

Антропоморфні образи:

- «*Il tempo è denaro*» (Час — це гроші) – Час має велику цінність, і його не варто марнувати (час набуває ціннісної якості, як у людини).
- «*Il mondo è piccolo*» (Світ малий) – У світі часто зустрічаються знайомі або події перетинаються.
- «*La fortuna è cieca*» (Фортуна сліпа) – Успіх чи нещастя приходять випадково, без жодної логіки (Фортуна персоніфікована як жива істота).
- «*La paura ha occhi grandi*» (Страх має великі очі) – Страх перебільшує реальні загрози (страх стає живою істотою, яка бачить більше, ніж є насправді).
- «*La notte porta consiglio*» (Ніч приносить пораду) – Після сну часто приходять правильні рішення.

Антропометричні образи:

- «*Mettere le mani avanti*» (Поставити руки вперед) – Підготуватися до можливих проблем або виправдань.
- «*Essere in gamba*» (Бути на нозі) – Бути розумним, здібним або енергійним.
- «*Avere la testa fra le nuvole*» (Мати голову в хмарах) – Бути розсіяним або мрійливим.
- «*Tenere il piede in due scarpe*» (Тримати ногу в двох черевиках) – Одночасно підтримувати дві сторони або намагатися отримати вигоду з обох ситуацій.
- «*Non avere peli sulla lingua*» (Не мати волосся на язиці) – Говорити прямо, без натяків і прикрас.

В той же час українські паремії розкривають багатий світ символів, які відображають багатовікові спостереження над людськими якостями, а також природою та велику частину культурного відображення. А також в італійському фольклорі також існує багатство символів, які є подібним чином інтерпретують людську поведінку, яка відображається через порівняння з тваринами, рослинами та іншими об'єктами світу.

Назви природних явищ та предметні образи-символи. Символіка природних стихій та предметів в пареміях, особливо акцентується на символічних образах, а саме вогню, води, вітру та інших елементів природи, а також предметах, що використовуються саме в народній мудрості.

Вогонь передається, як символ, а також часто уособлює духовну енергію, що означає перетворення та відродження, і в той же час він може бути руйнівною силою. А також вогонь асоціюється з любов'ю, теплом, очищенням і сонцем. Наприклад, у пареміях «*Гарний, як іскра*» або «*Червоний, як жар*» вогонь виступає в певній мірі як символ краси та емоційного піднесення. В той же час, через свою неконтрольовану природу, вогонь може бути символом, що означає та відображає небезпеку та руйнування. Це показується у вислові, що звучить як: «*Бережись, як огню*», де підкреслюється попередження про

можливу або наявну небезпеку. Тоді як в італійській культурі теж є подібні вирази, наприклад, вираз: «*bruciare di passione*» (горіти від пристрасті), що може використовуватись для опису сильних емоцій, а також схожих на українське порівняння з вогнем, а «*giocare col fuoco*» (грати з вогнем), а також попереджає про певні ризики.

Вода в українському фольклорі символізує основний життєвий принцип, а також чистоту та плинність часу, але в той же час також може асоціюватися з багатством і великою кількістю чогось, так як у паремії «всього як води», що буде вказувати на велике надбання або ж достаток. Тоді як в італійській культурі вода також буде символізувати чистоту і спокій, наприклад, «*essere limpido come l'acqua*» (бути прозорим, як вода) означає бути чесним і відкритим, тоді як «*navigare in cattive acque*» (плавати в поганих водах), що вказує на важку ситуацію в житті.

Вітер в свою чергу символізує швидкість, що видно в українських висловах «*Проворний, як вітер у полі*» або «*Швидкий, як вітер*». Також це природне явище може асоціюватись з рухом та його непостійністю. Тоді як в італійських пареміях вітер має подібне значення, зокрема, вираз: «*correre come il vento*» (бігти, як вітер), що вказує на швидкість і легкість, а вираз: «*cambiare idea come il vento*» (змінювати думку, як вітер) пояснюється як характеристика дуже мінливості людини.

Щодо небесних світил, такі як, сонце та місяць вони є символами, які набувають дуже різних значень, що залежать від пори року чи контексту. Наприклад, зимове сонце символізує холод та нещирість, що буде відображено у порівнянні «*зимове сонце – як удовине серце*». Тоді як в італійській мові є схоже порівняння «*freddo come il ghiaccio*» (холодний, як лід), яке буде використовуватись для опису людини або ж ситуації без тепла і щирості. В той же час сонце також може символізувати радість і тепло в обох культурах, наприклад, «*raggiante come il sole*» (сяючий, як сонце).

Предмети-символи, хоча й менш поширені, ніж тваринна чи рослинна символіка, також відіграють дуже велику роль у фольклорі. Один із найважливіших символів в українських пареміях є хліб. Він символізує життя, а також щастя і багатство. Вислови, на кшталт «*Хліб випечений, як сонце*», підкреслюють його зв'язок із сонцем та його життєвою силою. В той же час в італійському фольклорі хліб теж є символом достатку, наприклад паремія «*essere pane per i denti*» (бути хлібом для зубів) використовується для позначення чогось, що ідеально підходить або ж того, що відповідає всім потребам. Інший приклад, що звучить як: «*guadagnarsi il pane*» (заробляти на хліб), що буде підкреслювати важливість хліба як символа праці і достатку. [27, 65]

Серед інших предметів у фольклорі дуже часто зустрічається сурма, яка символізує дзвінкість та дуже приємний голос, як у вислові «голос, як сурмонька». Тоді як в італійському фольклорі подібний символ зустрічається в порівнянні «*avere una voce da angelo*» (мати голос як у ангела), що підкреслює красу голосу людини до якої використаний цей вислів. Камінь і вода, як елементи паремій, у вислові «Вода – камінь точить» символізують успіх і той факт, що завдяки зусиллям можна багато чого досягнути, особливо коли ця дія наполегливо повторюється. Також можна порівняти з італійським «*non lasciare pietra su pietra*» (не залишити каменя на камені), яке буде описувати безрезультатні зусилля.

Окрім традиційних символів, що представляється через народну мудрість, вона також збагачується новими образами. Наприклад, у паремії «*Шустрий, як електровіник*» новий символ є «*електровіник*», що має значення швидкості та моторності. Тоді як в італійській мові буде приклад, що подібний до новотвору – «*essere veloce come una Ferrari*» (бути швидким, як Ferrari), що буде використовуватись для підкреслення швидкості, що більш використовується у сучасному контексті.

Італійські приклади

Природні явища:

- «*Dopo la pioggia viene il sereno*» (Після дощу настає ясна погода) – Після важких часів завжди приходять полегшення.
- «*Non c'è fumo senza arrosto*» (Немає диму без вогню) – Кожна чутка має якусь підставу.
- «*Acqua passata non macina più*» (Протекла вода більше не молотить млина) – Минулі події не мають значення в теперішньому.
- «*Piovere a catinelle*» (Лити як із відер) – Йде сильний дощ.
- «*Vento di terra porta la guerra, vento di mare porta la fame*» (Вітер з суші приносить війну, вітер з моря приносить голод) – Символічне пояснення впливу природних явищ на життя людей.

Предметні образи:

- «*Avere un diavolo per capello*» (Мати диявола в волоссі) – Бути дуже роздратованим або знервованим (волосся тут стає символом настрою).
- «*Avere la botte piena e la moglie ubriaca*» (Мати повну бочку і п'яну дружину) – Неможливо одночасно мати дві протилежні вигоди.
- «*Non si può avere la botte piena e la moglie ubriaca*» (Не можна мати повну бочку і п'яну дружину) – Не можна одночасно отримати все бажане.
- «*Fare buon viso a cattivo gioco*» (Зробити гарне обличчя в поганій грі) – Зберігати позитивний вигляд навіть у складних обставинах.
- «*Essere un ferro vecchio*» (Бути старим залізом) – Бути неактуальним, непридатним для використання.

З цього можна зробити висновки, що українські та італійські паремії, незважаючи на культурні відмінності, мають багато спільних символів а також мають схожі значення, що відображаються у загальних уявленнях людей про природу, предмети та людські якості в загальному.

3.3 Проблеми та виклики українського перекладу образності італійських паремій: прийоми компенсації

При перекладі передача правильності прислів'їв і приказок є дуже складною справою. Так як це потребує докладання більших зусиль, оскільки вони часто несуть у собі переносне значення, яке важко зберегти. Тобто завдяки пареміям носії мови в певній мірі розуміють не тільки семантичний аспект цих виразів, а також вони повністю сприймають їхні образи, через метафори та порівняння, що є створеними цими прислів'ями. Перекладачі повинні точно розуміти, що для вирішення цього завдання їм потрібно розуміти як трактувати ці вислови через свою культурну особливість.

Н. Христич [31, 119] у своїх розповідях зазначає, що адекватний переклад повинен відтворювати та має передбачати не лише передачу самого смислового змісту оригіналу, а й особливо відтворюючи його прагматичний потенціал. З урахуванням всіх цих особливостей можна виділити деякі можливі види перекладу щодо прислів'їв і приказок.

Крім того, складність полягає в тому, що полісемія, яка є характерною для ідіом з прозорою внутрішньою формою. Тобто правильніше було б сказати, все залежить від того, як саме втрачається прозорість через внутрішню форму. Також зростає ймовірність появи нового значення в такій формі. Іншими словами ідіома стає дещо проблематичною. Однак не можна забувати про те, що більшість із них є ідіоматично вмотивованими. Завдяки живому образу створюються певні умови для появи багатозначності, але навіть коли образ інакше кажучи стирається, в той час внутрішня форма перестає бути прозорою тобто іншими словами не можна стверджувати, що така ідіома багатозначна або не має синонімів [29, 70].

Синонімія могла з'явитися до того, як образ став більш імпліцитним. Наприклад це можуть бути такі ідіоми, що звучить як: «*Essere al verde*», що буквально перекладається як: бути на зеленому. Сама паремія несе в собі

значення, що означає: застрягти, бути без грошей або ж бути дуже бідним. В той час вираз, що звучить як: «*Mangiare la rappa in capo a uno*», в перекладі буде буквально означати: їсти кашу на голові у когось. Однак буде мати значення, що людина дивитися на когось зверхньо або ж ставить себе вищим за будь кого. Також існує паремія, що звучить як: «*Andare a gallina*», що буквально перекладається: піти до курки. Проте ця ідіома буде мати багато різних значень, наприклад померти або ж йти до розорення, в інших випадках він звучить як напиться [29, 71].

Розмірковуючи над проблемами полісемії, існує висловлювання, щодо дуже цікавої думки про те, що усний переклад є однією з герменевтичних дисциплін, яка може лежати на перехресті мовного та життєвого досвіду. Фразеологічні одиниці можуть репрезентувати певний тип знаків, через їх багатозначність, яка виявляється при тлумаченні контексту різної протяжності [29, 71].

Розмивання зображення може дозволити використання ідіоми в різних контекстах, що дуже часто призводить до появи нового значення у ідіомі. Італійська ідіома, що звучить як «*Braccio di ferro*», що буквально перекладається як: залізна рука. Однак, це паремія, що походить від назви гри, в якій учасники, кладуть руку на лікоть та намагаються притиснути руку суперника до столу, щоб перевірити і побачити, хто ж з них сильніший. У романі автора А. Моравія «*Agostino*» можна зустріти вираз який звучить як: «*Sai fare il braccio di ferro?*» – «*Чи вмієш грати в «хто сильніше?»*» [29, 69].

Багатозначними можуть бути ідіоми, що включають в себе компоненти в яких можуть бути слова з дуже широким значенням, які мають багато різних значень. Наприклад італійські слова «*roba*» та «*cosa*», що перекладаються як «рідч» та «штука». Тобто, в італійській мові існує ідіома, яка звучить як: «*Avere roba in corpo*», що має аж три дескриптора: «*Essere preoccupato*», що перекладається як бути чимось стурбованим, також вираз «*Avere qc da celare*»,

що має значення приховувати щось і останнє із значень є «*Avere intenzioni malvagie*», що в перекладі буде замишляти щось проти когось [29, 69].

Фразеологізми, в основі внутрішньої форми яких лежать складові слова, що можуть володіти символічною природою, тобто вони не часто бувають багатозначними. Це також може бути пов'язаним з тим, що почуття, які відчуває людина в тій чи іншій ситуації, можуть бути відомі тільки їй. Тобто коли вона хоче розповісти чи поділитись ними щодо інших людей, вона часто вдається до декількох, а то й більше образних засобів, які можуть передати свої відчуття через фізичні, а також психологічні функції. [25, 19].

Базуючись на це можна зробити певний висновок, що дозволяє нам говорити про функції мови, які діють до сприйняття та пізнанню світу, оскільки наївне сприйняття дійсності може підказати шляхи щодо пояснення складних явищ, які існують у світі. Багатозначність може бути характерною для певних паремій, які мають вільне значення, в той же час вони можуть бути включені в дискурс, оскільки будь-яка нова комбінація може виявити нові потенційні значення [25, 19].

Висновки до 3 розділу

У третьому розділі розглядаються різні аспекти перекладу італійських паремій українською мовою, які відображають як культурні особливості, так і лексико-семантичні відтінки. Оскільки паремії несуть важливу інформацію про національну свідомість і менталітет, їх правильне відтворення в перекладі вимагає глибокого розуміння обох культур. Нижче наведено ключові моменти, які впливають із цього розділу.

1. Порівняльний аналіз образів у перекладі. Одним із головних аспектів перекладу паремій є відтворення їх образів. У дослідженні йдеться про те, що італійські паремії часто мають прямі або приблизні аналоги в українській мові. Прикладом цього є італійська паремія «*Chi troppo vuole, nulla stringe*», що

дослівно перекладається як «*Хто багато хоче, той нічого не має*», а в українському контексті її відповідником є прислів'я «*Хто за двома зайцями погнався, той жодного не впіймає*». Цей приклад демонструє схожість моральних цінностей обох народів, а також дозволяє краще зрозуміти психологічні та етичні особливості різних культур. Такий підхід підкреслює важливість збереження семантичного та культурного навантаження під час перекладу.

2. Класифікація паремії та її ускладнень. Проблема класифікації паремій є одним із важливих аспектів, оскільки прислів'я та приказки можна віднести до різних тематичних груп. Класифікація паремій за темами є суб'єктивною, оскільки багато прислів'їв можна підписати відразу в кілька категорій. Це підтверджують дослідження І. Франка, який також враховував проблему класифікації та вивчав роль паремій у літературі та культурі. Він не лише класифікував паремії, а й досліджував їх значення, вважаючи їх важливою частиною національної мови та культури. Франко підкреслював, що паремії є джерелом народної мудрості і відіграють важливу роль у формуванні національної самосвідомості.

3. Лексико-семантична характеристика паремій. У розділі подано детальний аналіз лексико-семантичних характеристик паремій, особливо використання символів і образів, важливих для правильного перекладу. Наприклад, такі зооморфні образи, як вовк, собака, лисиця, мають схоже значення в обох культурах. В українському фольклорі вовк символізує підступність і небезпеку, що відображено в приказках: «*Хитрий, як вовк*» або «*Любить, як вовк поросся*». Подібні значення є і в італійській мові, де є вислів «*Essere un lupo solitario*», що означає незалежність і відокремленість. Собака в українській мові також може символізувати різні риси: з одного боку, хитрість і злість, а з іншого – вірність і відданість. В італійській мові ці значення схожі: «*Fare la vita da cani*» (жити як собака) означає важке життя, а «*Essere fedele come un cane*» (бути вірним, як собака) підкреслює відданість. Таким чином,

зооморфні символи в обох мовах мають багато спільного, що полегшує їх переклад і збереження сенсу.

4. Національно-культурна специфіка. Дуже важливим аспектом перекладу паремій є національно-культурна специфіка, яка може відобразитися у використанні унікальних для кожної культури символів. Наприклад, італійське прислів'я «*Vedi Napoli e poi tuori*» (Побачити Неаполь і померти) має приблизний аналог в українському контексті: «*Краще один раз побачити, ніж сто разів почути*». Італійський вислів відображає унікальність і важливість міста Неаполь для італійської культури, тоді як український відповідник є більш загальним і відсилає до уявлення про те, що справжній досвід перевершує чутки. Це демонструє, як культурні відмінності можуть впливати на переклад і потребу адаптувати паремії до особливостей кожної мови.

5. Символіка в пареміях: тварини, рослини, природні явища. Значна частина розділу присвячена аналізу символіки в порівняльних пареміях, зокрема символів тварин і рослин. Дослідження показало, що українська та італійська паремії використовують схожі символи для опису людських рис та поведінки. Наприклад, заєць символізує боягузтво в обох культурах: в українській мові є приказка «*Тремтить, як заєць*» або «*Боязкий, як заєць*», а в італійській – «*Essere vigliacco come un coniglio*» (бути боягузом, як заєць).

Фітоморфні зображення, такі як тополя чи мак, також є важливими символами в обох мовах. Тополя в українському фольклорі символізує жіночу красу і стрункість, що відображено в приказці «*Дівчина, як тополя*». В італійській культурі є схожий вислів «*Bella come un fiore*» (красива, як квітка), який також підкреслює природну красу.

Навіть такі природні явища, як вогонь, вода, вітер, мають подібні символічні значення в обох мовах. Вогонь асоціюється з енергією, пристрастю і небезпекою. В українській мові є вислів «*Бережись, як огню*», який

підкреслює небезпеку, а в італійській є подібний вислів «*Giocare col fuoco*» (гра з вогнем), який також попереджає про ризики.

6. Стратегії перекладу паремій. Успішний переклад паремій потребує не лише збереження буквального змісту, а й адаптації їх до культурного контексту. Особливо це важливо при перекладі паремій, які мають специфічну національну символіку. Наприклад, італійська паремія «*Essere come il prezzemolo*» (Бути як петрушка) відображає італійську кулінарну культуру і означає людину, присутню всюди. В українському контексті відтворення цього контенту може потребувати перекладу з поясненням або використання більш зрозумілого українського виразу.

Також важливо враховувати міжнародні ідіоми, які мають схоже значення в різних мовах. Наприклад, в італійській мові є прислів'я «*Chi dorme non piglia pesci*» (хто спить, той риби не ловить), яке має аналог в українській мові: «*Хто рано встає, тому Бог дає*». Це підкреслює універсальність деяких ідей і полегшує процес перекладу.

Узагальнюючи все вище сказане завдяки дослідженню італійських та українських паремій показує, що багато з них мають схоже значення, що полегшує їх переклад. Однак важливо враховувати національно-культурну специфіку, оскільки деякі паремії відображають унікальні елементи кожної культури, такі як географічні назви чи кулінарні традиції. Перекладачі повинні зосередитися на збереженні не лише лексичних, а й семантичних і культурних аспектів, щоб забезпечити найбільш точний і відповідний контексту переклад.

Отже, можна зробити висновок, що вивчення паремій є важливою складовою лінгвокультурології, оскільки вони відображають народну мудрість і цінності. Вивчення і порівняння паремій дозволяє глибше зрозуміти культуру інших народів і сприяє точнішому перекладу їх мовної спадщини.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Дипломна робота за темою: «Перекладацькі стратегії перенесення образності італійських паремій в український переклад» розкриває важливі аспекти перекладу культурно насичених мовних одиниць, як-от паремій. Італійські паремії, що включають приказки, прислів'я та інші стійкі вислови, є невід'ємною частиною мовної спадщини італійської культури. Переклад їх українською вимагає не лише глибоких знань двох мов, але й розуміння культурного контексту, традицій та особливостей світогляду, який вони передають.

Теоретичні основи перекладу паремій. У першому розділі детально описано теоретичні основи перекладу італійських паремій українською мовою. Важливо зазначити, що переклад паремій є не лише лінгвістичним завданням, а й культурним викликом. Паремії — це короткі, але змістовні висловлювання, які часто містять метафори, порівняння або символи. Наприклад, італійське прислів'я «*Chi semina vento raccoglie tempesta*» є не лише метафорою, а й моральним повчанням, який знаходить відповідник в українському прислів'ї «Що посієш, те й пожнеш». При перекладі важливо зберегти основну думку та контекст, у якому ця паремія діє.

Крім того, паремії часто використовуються для передачі народної мудрості та моральних порад. Італійські та українські паремії мають спільні морально-етичні функції, що дає змогу знаходити повні чи часткові відповідники між мовами. Так, наприклад, італійська паремія «*Il lupo perde il pelo ma non il vizio*» (Вовк шкуру міняє, але не звички) знаходить повний відповідник в українській мові: «Як вовка, не годуй, а він все одно в ліс дивиться». Це приклад того, як перекладачі можуть зберегти і зображення, і зміст, адаптуючи вираз до українського контексту.

Значною частиною перекладу є розуміння культурного контексту, в якому діє паремія. Наприклад, фраза «*Tra moglie e marito non mettere il dito*»

(Не кладіть палець між чоловіком і дружиною) використовується в італійській культурі, щоб підкреслити важливість невтручання в сімейні справи. Його український відповідник «*Між бабою з дідом – будеш дідом битий*» має схоже значення, але містить інший, гумористичний відтінок, який відображає культурні особливості обох народів. Тому при передачі паремій перекладач повинен враховувати як зміст, так і культурний підтекст.

Лексико-семантична та стилістична характеристика. Другий розділ присвячений лінгвістичній специфіці та мовному та культурному виміру італійських паремій. Велику роль у перекладі відіграють лексико-семантичні особливості, оскільки паремії часто містять метафори чи зооніми, які важко відтворити іншою мовою. Наприклад, італійська паремія «*Non è tutto oro quel che luccica*» (Не все золото, що блищить) має повний український відповідник: «*Не все золото, що блищить*». Обидві мови використовують метафору золота, щоб підкреслити різницю між зовнішнім виглядом і справжньою сутністю речей. Це приклад успішного збереження образності та семантики під час перекладу.

Однак не завжди вдається знайти точні збіги. Наприклад, італійська паремія «*Meglio un uovo oggi che una gallina domani*» (Краще сьогодні яйце, ніж завтра курка) використовує образи з повсякденного життя італійців, вказуючи на перевагу негайних дій щоб в майбутньому мати більше. Його український відповідник «*Краще синиця в руці, ніж журавель у небі*» має зовсім інші образи (синиця і журавель), але передає ту саму думку. Це приклад адаптації образів до української культурної дійсності, що є важливим кроком для забезпечення зрозумілості та сприйняття перекладеного тексту українським читачем.

Інший приклад – італійська паремія «*Chi la dura la vince*» (Терпіння і праця все перетруть). Має повний відповідник в українській мові, що дозволяє зберегти як зміст, так і образи висловлювання «*Терпіння і труд все перетруть*». Проте перекладачі часто стикаються з труднощами, коли

метафори чи культурні реалії паремій не мають прямого відповідника в українській мові. У таких випадках використовується стратегія компенсації, за якої семантика чи стилістичний ефект паремії передається іншими способами, зберігаючи загальний зміст.

Проблеми та виклики перекладу. У третьому розділі детально розглядаються проблеми та виклики, з якими стикається перекладач при перекладі італійських паремій українською мовою. Однією з найбільших проблем є передача культурних специфічних елементів. Наприклад, паремія «*Tanto va la gatta al lardo che ci lascia lo zampino*» (Кіт так часто ходить на лардо, що аж лапу покидає) передає образ повсякденного життя італійців, який не має точного відповідника в українській мові. Український відповідник «*Скільки ниточка не в'ється, а кінець буде*» відтворює ту саму думку про невідворотність наслідків, але використовує зовсім інший образ. Це приклад того, як перекладач змушений змінювати образи, щоб зробити паремію зрозумілою для українського читача.

Ще одним важливим моментом є збереження стилістично-ритмічної структури паремії. Багато італійських паремій мають римовану або ритмічну форму, що надає їм виразності. Наприклад, куплет «*Chi fa da sé fa per tre*» (Хто один, той і втрєох) має ритмічну структуру, яка додає динаміки вислову. В українському перекладі «*Хто робить сам, той робить більше*» може бути втрачений ритм, оскільки перекладач акцентує увагу на еквівалентності змісту. У таких випадках компенсація ритмічної структури є важливим прийомом збереження стилістичного впливу паремії на читача.

Перекладач також стикається з проблемами передачі багатозначних і метафоричних паремій. Наприклад, італійська паремія «*L'abito non fa il monaco*» (Одяг не робить ченця) передає думку про те, що зовнішність не відображає справжньої сутності людини. В українській мові є аналог «Не все золото, що блищить», який має таке ж значення, але використовує іншу

метафору. Тут перекладач використовує прийом пошуку еквівалента, який передає основну думку паремії, незважаючи на відмінності в образах.

Існує також проблема перекладу паремій, які містять історичні чи культурні посилання, зрозумілі лише носіям мови. Наприклад, італійську паремію «*Ogni lasciata è persa*» (Кожна втрачена можливість втрачена) можна перекласти як «*Хто не ризикує, той не п'є шампанського*». Ця адаптація допомагає зробити вислів більш зрозумілим для української аудиторії, оскільки українська версія використовує більш звичні культурні образи.

Використання стратегій перекладу. Ефективне використання таких стратегій перекладу, як стеження, адаптація та компенсація, зберігає як семантичну, так і стилістичну цінність паремій. Наприклад, італійське прислів'я «*Chi trova un amico trova un tesoro*» (Хто знайде друга, той знайде скарб) має повний відповідник в українській мові: «*Хто має друга, той має скарб*». Це приклад успішного відстеження, коли перекладач зберігає і зміст, і зображення, не змінюючи структуру речення.

Однак у випадках, коли повних еквівалентів немає, перекладач використовує адаптацію. Наприклад, італійський вислів «*Chi dorme non piglia pesci*» (Хто спить, той риби не ловить) має лише частковий відповідник в українській мові: «*Під лежачий камінь вода не тече*». Тут адаптація полягає в тому, що загальне уявлення про необхідність дії для досягнення результату зберігається, але використовуються інші образи.

Отже, зважаючи на все вище сказане можна дійти висновку, що у дослідженні були розглянуті різні проблеми та виклики, пов'язані з перекладом італійських паремій українською мовою. Основні труднощі включають необхідність адаптації метафоричних образів, збереження стилістичної цілісності та передачі культурних специфічних елементів. Вирішення цих проблем полягає у використанні різних прийомів перекладу, таких як компенсація, коли деякі стилістичні чи семантичні особливості можуть бути передані іншими способами.

Також у дипломній роботі підкреслюється важливість комплексного підходу до перекладу італійських паремій, що включає врахування їх культурно-стильового контексту. Ефективні стратегії перекладу допомагають зберегти автентичність та образність італійських виразів, а також сприяють кращому взаєморозумінню між українською та італійською культурами. Отримані результати можуть бути використані як у теоретичних дослідженнях з перекладознавства, так і на практиці, зокрема в навчальних курсах з перекладу та міжкультурної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефіренко, М. Ф. (1987). *Теоретичні питання фразеології*. Харків: Вища школа.
2. Антонова, Г. В. (2006). Використання прислів'їв та приказок під час викладання англійської мови. *Англійська мова та література*, (17-23).
3. Бойко, Н. І. (2017). Паремійна вербалізація мовленнєвих норм у «Галицько-руських народних приповідках» І. Франка. *Література та культура Полісся*, (86), 210-217.
4. Гаврилова, В. В. (2015). Теоретичні засади вивчення паремій. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки*, (11-20).
5. Франко, І. (2006). *Галицько-руські народні приповідки: У 3-х т. (2-е вид.)*. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.
6. Бусел, В. Т. (Ред.). (2009). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Ірпінь: Перун.
7. Дей, О. І. (1963). З фольклористичної спадщини Івана Франка. Недрукована передмова до збірки прислів'їв. *Народна творчість та етнографія*, (2).
8. Дубенко, О. Ю. (2004). *Англо-американські прислів'я та приказки: навч. посіб. для ВНЗ*. Київ: Нова Книга.
9. Дуденко, О. А. (2002). Номінативна і комунікативна природа українських паремій: Автореферат дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Київ.
10. Єрмоленко, С. Я. (2006). *Мовне моделювання дійсності і знакова структура мовних одиниць*. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго.
11. Запорожець, Л. П. (2002). Співвідношення між предметним та символічним у структурі змісту паремії. *Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць*, (6), 154–157.

12. Зорівчак, Р. П. (1983). *Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія*. Львів.
13. Калашник, В. С., & Філон, М. О. (2005). Українські вербальні символи як чинник національно-культурної самоідентифікації. *Українознавство*, (4), 104–106.
14. Колоїз, Ж. В., Малюга, Н. М., & Шарманова, Н. М. (2014). *Українська пареміологія: навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів*. Кривий Ріг: КПІ ДВНЗ «КНУ».
15. Космеда, Т. А. (2010). *Комунікативний кодекс українців у пареміях: тлумачний словник нового типу*. Дрогобич: Коло.
16. Пилипчук, С. І. (2008). Франко про співвідношення національного й інтернаціонального у пареміях. *Міфологія і фольклор*, (1), 79–85.
17. Потапенко, О. І., Дмитренко, М. К., & Потапенко, Г. І. (1997). *Словник символів*. Київ: Народознавство.
18. Прадід, Ю. Ф. (1995). Засади укладання фразеологічного словника ідеографічного типу. *Мовознавство*, (4–5), 35–38.
19. Пазяк, М. М. (Упор.). (2004). *Прислів'я та приказки: Людина. Родинне життя. Риси характеру*. Київ: Академія.
20. Рогач, О. О. (2017). Типи паремій та принципи їхньої класифікації. *Актуальні питання іноземної філології*, (7).
21. Садова, Г. А. (2006). Семантико-синтаксична організація компаративних паремій: Автореферат дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Київ.
22. Северинюк, В. М. (2014). *Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.
23. Танадайчук, С. М. (2002). Рослини-символи в українському фольклорі. *Українська культура*, (2–3), 66–74.
24. Ткаченко, Н. П. (2006). Числові символізми та їх мовна реалізація. *Філологічні науки*, (5), 68–71.

25. Номис, М. (Укл.). (1993). *Українські прислів'я, приказки і таке інше*. Київ: Либідь.
26. Штерн, І. (1998). *Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики: Енциклопедичний словник*.
27. Щербакова, Н. В. (2002). *Фразеологізми з назвами людей у лексичному наповненні: Автореферат дис. канд. філол. наук: 10.02.01*. Харків.

Riassunto

L'elaborato di laurea magistrale dal titolo "Le strategie traduttive nella trasposizione dell'immaginario delle paremie italiane in traduzione ucraina" si concentra sullo studio delle sfide e delle strategie applicate per la traduzione delle espressioni proverbiali italiane in lingua ucraina. Le paremie, che comprendono proverbi, detti e altre espressioni idiomatiche, sono elementi fondamentali di ogni cultura, trasmettendo saggezza popolare, valori culturali e norme sociali. Il lavoro mira a comprendere come queste espressioni figurative possano essere tradotte efficacemente mantenendo intatti sia il significato che l'impatto culturale.

Obiettivo e scopi della ricerca. L'obiettivo principale della ricerca è identificare le strategie più efficaci per tradurre le paremie italiane in lingua ucraina, tenendo conto delle differenze linguistiche, culturali e stilistiche tra le due lingue. Gli scopi specifici sono:

- Analizzare i concetti teorici alla base della traduzione delle paremie, in particolare in ambito figurativo.
- Individuare le principali difficoltà nella trasposizione delle immagini metaforiche italiane in ucraino.
- Esaminare come i proverbi italiani funzionino sia nella loro lingua originale che nel contesto culturale ucraino.
- Identificare e proporre soluzioni traduttive per superare le barriere culturali e linguistiche nella traduzione delle paremie.
- Valutare le strategie che garantiscono la trasmissione di significati simili senza perdere la dimensione culturale e figurativa.

Materiale di ricerca. Il materiale di ricerca include un corpus di paremie italiane, selezionate per la loro rilevanza culturale e frequenza d'uso nella lingua quotidiana. Queste espressioni sono state confrontate con le equivalenti paremie ucraine, analizzando sia somiglianze che differenze. Sono state prese in

considerazione paremie che spaziano da proverbi più tradizionali a espressioni più specifiche che riflettono il pensiero e i costumi popolari italiani.

Struttura del lavoro. Il lavoro è strutturato in tre capitoli: fondamenti teorici delle strategie traduttive delle paremie italiane in lingua ucraina: questo capitolo fornisce una panoramica delle principali teorie della traduzione legate alla trasposizione delle espressioni figurative, nonché una classificazione delle paremie.

Specificità linguistica e dimensione linguoculturale delle paremie italiane: il secondo capitolo si concentra sulle caratteristiche lessico-semantiche e stilistiche delle paremie italiane, esaminando come funzionano all'interno della cultura e della lingua italiana e come queste differenze influenzano la loro traduzione in ucraino.

Strategie efficaci per la traduzione delle paremie italiane in ucraino: il terzo capitolo esplora le tecniche traduttive più efficaci per rendere le paremie italiane in maniera adeguata nella lingua ucraina. Vengono esaminate strategie come la calco, l'adattamento e la compensazione.

Risultati principali. Il lavoro ha messo in luce diverse problematiche nella traduzione delle paremie italiane in ucraino. Le difficoltà principali derivano dalla natura figurativa delle paremie, spesso basate su immagini, metafore o simboli specifici alla cultura italiana. Per esempio, la paremia italiana «Il lupo perde il pelo ma non il vizio» è stata confrontata con l'equivalente ucraino «Як вовка не годуй, він все одно в ліс дивиться», che sebbene presenti una diversa struttura, riesce a mantenere il significato di fondo sull'immutabilità della natura umana.

Un altro aspetto rilevante è la trasposizione delle metafore culturali. Ad esempio, la paremia «Meglio un uovo oggi che una gallina domani» non ha un equivalente diretto nella lingua ucraina, ma la frase «Краще синиця в руці, ніж журавель у небі» offre una traduzione adeguata, nonostante l'utilizzo di immagini diverse (un uccello anziché un uovo).

Le strategie traduttive identificate includono:

- Calco: applicabile nei casi in cui esiste un equivalente culturale e figurativo tra le due lingue. Un esempio è la traduzione di «Non è tutto oro quel che luccica» in «Не все те золото, що блищить».
- Adattamento: usato quando è necessario modificare le immagini culturali per farle comprendere ai lettori ucraini. Per esempio, l'adattamento di «Chi troppo vuole nulla stringe» in «Хто за двома зайцями женеться, жодного не впіймає».
- Compensazione: impiegata quando il significato figurativo originale non può essere completamente trasposto. In questi casi, il traduttore bilancia la perdita di un elemento figurativo con l'aggiunta di altri elementi stilistici.

Conclusioni. Lo studio ha dimostrato che la traduzione delle proverbi richiede un approccio sensibile sia alle caratteristiche linguistiche che a quelle culturali delle lingue coinvolte. Le proverbi italiane, fortemente legate alla cultura e alla storia italiana, rappresentano una sfida unica per i traduttori, che devono preservare non solo il significato, ma anche il valore culturale ed emotivo di tali espressioni.

La ricerca ha evidenziato che le strategie più efficaci per tradurre le proverbi italiane includono un equilibrio tra calco, adattamento e compensazione. Ogni strategia deve essere scelta in base al contesto specifico e al livello di trasferibilità culturale del contenuto originale.

Inoltre, il lavoro ha evidenziato che, sebbene alcune proverbi italiane abbiano equivalenti diretti in ucraino, molte altre richiedono modifiche significative per essere comprese correttamente. Questo processo di adattamento richiede una profonda conoscenza sia delle tradizioni culturali italiane che di quelle ucraine, oltre a una comprensione approfondita delle strutture linguistiche e stilistiche di entrambe le lingue.

I risultati della ricerca possono essere utili per gli studiosi di traduzione, per gli insegnanti di lingue e per i traduttori professionisti, fornendo indicazioni pratiche su come affrontare la traduzione di espressioni idiomatiche e figurative da una lingua all'altra.